

Postoje svědků Jehovových ke vzdělávání ve vztahu k procesu denominalizace

Bc. Věra Zvědělíková

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Věra ZVĚDĚLÍKOVÁ**

Osobní číslo: **H09334**

Studijní program: **N 7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Postoje svědků Jehovových ke vzdělávání ve vztahu k procesu denominalizace**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti religionistiky.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace smíšeného výzkumu, analýza textu a sémantický diferencál.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FRANZ, R. Krize svědomí. 2 vyd. Praha: Návrat domů, 1998. ISBN 80-85495-80-5. Svědkové Jehovovi? Hlasatelé Božího Království. 1.vyd. Watch Tower Bible and Tract Society: 1993.

REMEŠ, P. Svědkové Jehovovi: Historický přehled. Praha: Oliva, 1995.

VOJTÍŠEK, Z. Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství. 1.vyd. Brno: L.Marek, 2005. ISBN 80-86263-69-X.

VOJTÍŠEK, Z. Vývoj společenství Svědků Jehovových. DINGIR: religionistický časopis o současné náboženské scéně. září 2009, roč. 12, č. 3, s. 84-85.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **19. ledna 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **29. dubna 2011**

Ve Zlíně dne 19. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 23. 5. 2011

Tomáš Zavadil Bata

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo)

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na zjištění postojů ke vzdělání členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi jako prvku denominace.

Teoretická část podává ucelený přehled o historii svědků Jehovových, popisuje charakteristické znaky Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, proces denominace a postoje Společnosti ke vzdělání.

Empirická část obsahuje výzkum jak kvalitativní, provedený formou polostrukturovaného rozhovoru, analýzou textu a komparací, tak kvantitativní, využívající sémantický diferenciál. Výzkum byl zaměřen na zjištění aktuálních postojů členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi ke vzdělání vzhledem k pohlaví, věku a dosaženému vzdělání. Zjištěné postoje byly srovnávány s naukou Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.

Klíčová slova: Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, denominace, nové náboženské hnutí, vzdělání, vysokoškolská studia, postoje

ABSTRACT

This thesis is focused on views on education of the members of Religious Society of Jehovah's Witnesses as an element of denomination.

The theoretical part gives a comprehensive overview of the history of Jehovah's Witnesses, describes the characteristic features of the Religious Society of Jehovah's Witnesses, process of denomination and opinions of the Society on education.

The empirical part includes both qualitative research, conducted by semistructured interview, text analysis and comparison and quantitative research using a semantic differential. The research was aimed to determine the current views of members of the Religious Society of Jehovah's Witnesses on education due to gender, age and achieved education. The observed positions are compared with the religious doctrine of Jehovah's Witnesses.

Keywords: Religious Society of Jehovah's Witnesses, denomination, new religious movements, education, college degree, opinion

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce Mgr. Jakubu Hladíkovi, Ph.D. za věcné připomínky a rady zejména při návrhu a realizaci výzkumu.

Velké poděkování patří panu PhDr. Pavlovi B. Stránskému za hodiny diskuzí o nauce svědků Jehovových, lidský přístup a vstřícnost, jež napomohly najít směr, jakým se ubírat.

Můj dík patří také členům Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, kteří ochotně poskytlí rozhovor a vyplnili sémantický diferenciál.

Motto:

Vocatus atque non vocatus, Deus aderit.

Vzýván i nevzýván, Bůh je zde.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VZNIK A VÝVOJ	13
1.1 CHARLES TAZE RUSSELL (1852 - 1916)	13
1.2 JOSEPH FRANKLIN RUTHERFORD (1869 - 1942)	14
1.3 POKRAČOVATELÉ	15
2 NOVÉ NÁBOŽENSKÉ Hnutí.....	17
2.1 AKCELEROVANÉ FORMY NÁBOŽENSKÉ SOCIALIZACE	17
2.2 JEDNODUCHÁ STRUKTURA NAUKY	19
2.3 KONTRAST „PŘED“ A „PO“	19
2.4 EXKLUZIVITA	20
2.5 KAIROFILIE.....	20
2.6 ŠIBBOLETY	21
2.7 UZAVŘENOST	23
2.8 ČERNOBÍLÉ VIDĚNÍ SVĚTA.....	23
2.9 ODDANOST A SOCIÁLNÍ IDENTITA.....	24
2.10 KONVERZE	24
2.11 BEZPROSTŘEDNÍ VZTAHY	24
2.12 CHARISMATIZACE A MÍRA KONFORMITY	25
2.13 PROTEST.....	25
3 DEMONIMALIZACE SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH.....	27
3.1 RŮST POČTU ČLENŮ.....	28
3.2 MISIJNÍ STRATEGIE A SYSTÉM VÝCHOVY.....	29
3.3 SLOŽENÍ ČLENSTVA A DRUHÁ GENERACE	29
3.4 ZTRÁTA KONTAKTU SE ZAKLADATELEM	30
3.5 PRECIZACE NAUKY	30
3.6 HRANICE „ONI“ A „MY“	32
3.7 ZMĚNA POSTOJŮ A VÝVOJ MAJORITY.....	33
4 VZDĚLÁNÍ A VZDĚLÁVÁNÍ	34
4.1 ZÁKLADNÍ A STŘEDNÍ VZDĚLÁNÍ.....	34
4.2 VYSOKOŠKOLSKÁ STUDIA	35
4.3 TEOKRATICKÁ ŠKOLA KAZATELSKÉ SLUŽBY	37

II EMPIRICKÁ ČÁST	38
5 VÝZKUMNÁ ČÁST	39
5.1 CÍL VÝZKUMU	39
5.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	40
5.3 HYPOTÉZY	40
5.4 PLÁN VÝZKUMU	40
5.5 VÝZKUMNÉ METODY	41
5.6 METODA VÝBĚRU VÝZKUMNÉHO VZORKU	41
5.7 METODA ZÍSKÁVÁNÍ DAT	42
5.7.1 Polostrukturovaný rozhovor	42
5.7.2 Analýza dokumentů	43
5.7.3 Sémantický diferenciál	43
5.8 PŘÍPRAVA A ZOBRAZENÍ DAT	44
5.8.1 Transkripce a zobrazení rozhovoru	45
5.8.2 Transkripce a zobrazení videozáznamu a audiozáznamu	45
5.8.3 Zobrazení sémantického diferenciálu	46
5.9 VYHODNOCOVÁNÍ	47
5.9.1 Analýza kvalitativních dat	47
5.9.2 Analýza kvantitativních dat	47
5.9.3 Komparace	48
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU	49
6.1 VÝSLEDKY ANALÝZY KVALITATIVNÍCH DAT	49
6.1.1 Výsledky analýz rozhovorů	49
6.1.1.1 suficientní vzdělání	49
6.1.1.2 vysokoškolská studia	50
6.1.1.3 Jehovovo vzdělání	51
6.1.1.4 Teokratická škola kazatelské služby	52
6.1.1.5 kerygmatická doporučení	54
6.1.2 Výsledky analýzy audiozáznamu a videozáznamu	56
6.1.2.1 hodnota	56
6.1.2.2 suficientní vzdělání	57
6.1.2.3 vysokoškolská studia	57
6.1.2.4 Jehovovo vzdělání	59
6.1.2.5 kerygmatická doporučení	60
6.2 VÝSLEDKY ANALÝZY KVANTITATIVNÍCH DAT	61
6.3 ANALÝZA NAUKY SPOLEČNOSTI A POSTOJŮ SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH	70
6.3.1 Základní a střední vzdělání	70
6.3.2 Vysokoškolské vzdělání	70
7 SHRUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI	73
ZÁVĚR	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	78
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	79
SEZNAM PŘÍLOH	80

ÚVOD

Svědkové Jehovovi jsou v České republice nejpočetnější skupinou řadící se mezi nová náboženská hnutí. Dle ČSÚ (2003) se roku 1991 k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi hlásilo 14 575 obyvatel. Pro rok 2001 je to již 23 162.

Ve společenském diskursu jsou členové Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi často vnímáni jako nebezpeční fanatici. Výjimkou nejsou ani reakce veřejnosti, které jsou až xenofobní. Vliv na utváření pohledu na Náboženskou společnost svědkové Jehovovi mají především média, jež často upozorňují na případy odmítnutí transfúzí členy nejednou končící smrtí pacienta.

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi získala roku 1993 od Ministerstva kultury ČR registraci jako náboženská společnost podle práva České republiky. Byla-li registrace schválena na základě pravdivých výpovědí a argumentů svědků Jehovových, posoudilo již nemálo odborníků orientujících se na nová náboženská hnutí (dále jen NNH), ale i samotní členové Společnosti. Ačkoli je organizace svědků Jehovových dle zák. č. 3/2002 Sb. státem uznanou náboženskou společností, neznamená to, že v Organizaci doposud nepřetrvávají dogmata, jež ukazují, že se stále jedná o hnutí, které vykazuje prvky „sektářství“ a jehož vývoj zdaleka nedospěl do té míry, aby bylo označeno za denominaci. Samo Ministerstvo kultury ČR v roce 2006 uložilo školám studenty informovat o nebezpečnosti státem uznávaných náboženství, z nichž jako škodlivé byli vedle Hare Krišna, mormonů a scientologické církve uvedeni i svědkové Jehovovi, přičemž tuto škodlivost a nebezpečnost uvádí ministerstvo jako podobně nebezpečnou, coby satanismus, užívání drog či sexuální vykořisťování dětí.

Vzdělání, respektive vzdělání na vysokých školách je ve spojitosti s Náboženskou společností Svědkové Jehovovi kontroverzním tématem. Členové vedoucích sborů varují svědky Jehovovy před nástrahami a marností vysokoškolského studia a nabádají členy k práci pro sbor, službu v Betelu, průkopnickou službu či misionářskou službu. Pro tuto tezi hovoří i veřejný proslov člena vedoucího sboru svědků Jehovových Gerrita Lösche na Zvláštním shromáždění svědků Jehovových v Monze v Itálii dne 22. května 2005 a proslov člena pražské rodiny betel Zbyňka Bucifala na oblastním sjezdu svědků Jehovových s názvem Následujme Krista! ze 7. července 2007 v Praze, ve kterých vyjadřují oficiální stanovisko svědků Jehovových k vysokoškolskému vzdělání.

Svědkové Jehovovi nedostávají jasné příkazy vzdát se vysokoškolského studia, ale jsou jim předkládána doporučení, jež mohou ovlivnit nazírání na vzdělání. V dostupné literatuře však nenalezneme aktuální informace o postojích členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi ke vzdělání, jakožto prvku ovlivňujícího proces denominalizace skupiny.

Předkládaná diplomová práce tedy doplňuje tuto oblast. Teoretická část diplomové práce čtenáře provede historií svědků Jehovových, seznámí jej se znaky, které charakterizují Náboženskou společnost Svědkové Jehovovi, a zároveň popisuje jednotlivé změny v hnutí, jejichž překonání vede k postupnému snižování napětí mezi členy organizace a majoritní společností. Možné změny jsou rozpracovány po vzoru Barkerové (In Vojtíšek, 2009) na osm položek a paralelně porovnány se změnami uskutečněnými uvnitř organizace svědků.

Na teoretickou část práce navazuje část empirická, v níž autorka mapuje současné postoje ke vzdělání členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi vzhledem k věku, pohlaví, délce členství ve Společnosti, a taktéž zjišťuje, zda se postoje ke vzdělání jednotlivých svědků Jehovových shodují s naukou hláсанou Náboženskou společností svědkové Jehovovi.

Pokud se v této práci hovoří o společnosti Strážná věž, má autorka na mysli Watch Tower and Tract Society of Pennsylvania s vydavatelstvím Watch Tower and Tract Society of New York, Inc., Brooklyn, New York, U.S.A. Watch Tower and Tract Society of Pennsylvania je krátce nazývána společností Strážná věž. Tato stojí za celosvětovým vydáváním publikací v mnoha jazykových mutacích a užívaných a přijímaných bezezbytku svědky Jehovovými na celém světě. Pokud se hovoří o svědcích Jehovových, jsou tak označováni členové Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi (v České republice) a svědkové Jehovovi vůbec. V textu je pak Náboženská společnost Svědkové Jehovovi zkráceně označována coby Organizace nebo Společnost.

Informace z teoretické části a nově získané poznatky z empirické části mohou posloužit k zefektivnění práce pedagogů, sociálních pedagogů, sociálních pracovníků, pastoračních poradců, teologů, religionistů a dalších pracovníků v pomáhajících profesích.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VZNIK A VÝVOJ

Kořeny organizace, která je známá jako Svědkové Jehovovi, spadají do první poloviny 19. století, do doby, kdy Amerika prožívala velký boom nejrůznějších náboženských a filozofických projevů. Organizovala se masová kázání ve stanech a cestující kazatelé hlásali rozličné nauky. Jedním z kazatelů byl i farmář William Miller, který předpovídal druhý příchod Krista na zem na roky 1843–1844. Adventistická (z lat. *adventus* = příchod) prorocství doprovázely četné excesy, jako např. prodej majetku, odchod ze zaměstnání, stěhování do hor (Vojtíšek, 1998). Nenaplněné prorocství však mělo za následek rozpad adventistického hnutí na několik větví, z nichž dnes nejpočetnější je i v České republice registrovaná církev s názvem Církev adventistů sedmého dne (CASD).

Jedna z přetrvávajících skupin kolem periodika *Půlnoční křik* se soustředila pod vedením Jonase Wendella, který stanovil nové datum Ježíšova příchodu na rok 1874. S nenaplněním data se však část příslušníků spokojila s vysvětlením, že Ježíš přišel, ale pouze duchovně. Tento návrat (*parúsia*) si členové vykládali jako „neviditelnou přítomnost“ Krista (Vojtíšek, 2004).

1.1 Charles Taze Russell (1852 - 1916)

Za zakladatele společenství zpočátku pojmenovaného badatelé Bible, později nazývaných Svědkové Jehovovi, je označován Charles Taze Russell narozený v Pittsburghu v Pensylvánii, jako syn irského obchodníka s látkami a konfekcí. Po vzoru svých rodičů se stal členem Presbyteriánské církve, tu však opustil z důvodu nesouhlasu s učením o pekle a předurčení (Ferfecki, 1997).

Stoupenci hnutí věřili ve skryté předpovědi, jež měla Bible obsahovat. Russell roku 1870 spolu s dalšími pěti členy, označovanými jako hledači pravdy, systematicky studoval Bibli. Vznikl tak kroužek označovaný jako badatelé Bible. Z pozdější pozice pastora Russell navázal kontakt s adventistickou skupinou vedenou Nelsonem Horatiem Barbourem (1824–1905), která vydávala časopis *Posel jitra* (někdy překládáno jako *Zvěstovatel rána*), v němž Barbour předpovídal Ježíšův příchod na rok 1878. Společně vydali knihu *Tři světy, nebo plán spásy*. Koncepce spásy obsažená v knize hovořila o neviditelném příchodu Krista v roce 1874 (Vojtíšek, 2004).

Neshody, týkající se náboženských doktrín, vedly k rozchodu se skupinou přívrženců Barboursa, zároveň se Russellovi podařilo převzít Barbourovy předplatitele a od roku 1879

začal Charles Taze Russell vydávat vlastní časopis *Sionská strážná věž a zvěstovatel Kristovy přítomnosti*.

Časopis změnil za dobu své existence několikrát své jméno, ale nakonec zůstal název *Strážná věž*. Roku 1881 v Pittsburghu založil i akciovou společnost, dnes známou jako Biblická traktátní společnost Strážná věž, jíž se stal Russell doživotním prezidentem (Ferfecki, 1997).

Velmi významným okamžikem ve vývoji i v učení Russellových přívrženců byla předpověď Armagedonu, zničení pozemského království, na říjen 1914. Předpověď konce světa se nenaplnila a byla posunuta na následující rok, avšak ani tehdy se, jak víme, nenaplnila. Zklamaní přívrženci za výsměchu křesťanů hromadně odcházeli z organizace. Russell se snažil hlubokou krizi překonat; v důsledku jeho smrti však připadlo řešení krize na nového organizátora Josepha Franklina Rutherforda (Vojtíšek, 2004).

1.2 Joseph Franklin Rutherford (1869 - 1942)

Joseph Franklin Rutherford pocházel z baptistické rodiny a vystudoval právo. Rutherford překonal krizi nevybíravým způsobem. Jako jeden z členů vydavatelského výboru časopisu dychtil po prezidentském křesle. Svou moc v organizaci upevnil, když předložil členům organizace svou novou koncepci, vydávanou za koncepci zesnulého Russella (Ferfecki, 1997). Upevňování moci pokračovalo prostřednictvím Rutherfordových přednášek, které později vydal v knižní podobě pod názvem *Milióny dnes žijících nikdy nezemřou*. Kniha obsahovala i nové datum konce světa, rok 1925, kdy mělo dojít i k pozemskému vzkříšení Abraháma, Izáka, Jáкова a starozákonních proroků, kteří jako zástupci království Božího budou vykonávat roli Knížat (Ferfecki, 1997).

Za peníze získané prodejem časopisů nechal Rutherford postavit vilu, která měla sloužit jako budoucí příbytek vzkříšených patriarchů. Dům knížat (Beth Sarim) se však stal domem Rutherforda. Když nedošlo k očekávanému příchodu výše jmenovaných a mezi členy se šířil nepokoj, Rutherford prostřednictvím časopisu klamným tvrzením přesvědčil veřejnost, že vila byla financována jednotlivcem, nikoli z peněz organizace, který ji za symbolickou cenu prodal Rutherfordovi (Ferfecki, 1997).

Veškerá proroctví, která Rutherford zveřejnil, a nebyla vyplněna, omlouval nepochopením jeho výkladu. Vysvětloval, že se jednalo o „možný příchod“ patriarchů. Avšak zapomněl, že ve své knize *Milióny dnes žijících nikdy nezemřou* hovoří o jistém příchodu. Rutherford-

dova strategie byla odhalena některými členy organizace, kteří se tak stali nepohodlnými a nebezpečnými. Sami organizaci buď opustili, nebo je Rutherford ze strachu z poškození své moci sám nařkl a pomluvil v organizaci (Ferfecki, 1997).

Ačkoliv organizaci opustilo mnoho členů, celosvětově se rozrůstala. Rutherford prostřednictvím skupin badatelů Bible v jednotlivých zemích, zejména v Německu, rozšiřoval počet čtenářů časopisů, knih, brožur a traktátů. Do té doby samostatné skupiny badatelů Bible byly Rutherfordem vyzvány, aby požádaly společnost Strážná věž o přijetí do organizace. Jak dokládá Ferfecki (1997, s. 42), skupiny tak učinily a umožnily upevnění Rutherfordovy moci, který prostřednictvím časopisu oznámil, že rady starších jednotlivých skupin ztratily na významu a navrhl jejich zrušení. „*Navrhoval nahradit rady starších dvoučlennými ‚služebními‘ výbory, jmenovanými Společnostmi, skládajícími se ze ‚služebníka‘ shromáždění a ‚ředitele‘ služby, z nichž první měl pečovat o sbor a druhý řídit jeho zvěstovatelskou činnost.*“

Členové, jež pochopili, oč Rutherfordovi jde, se odmítli podřídit. Následně však byli očerněni prostřednictvím časopisu a na jejich místa dosazeni velmi mladí náhradníci. Opět organizaci opustilo nemalé množství členů. Rutherford však svou moc upevnil, organizace jej poslouchala na slovo. Neustále se zvyšoval počet členů, kteří prodávali tiskoviny Společnosti, jež se stala velice ziskovou.

Vyhrocený vztah ke křesťanským církvím i státní moci po roce 1925 hnutí stmelil a roku 1931 mu dal nový název svědkové Jehovovi, a s tím spojenou i novou hierarchickou a shora řízenou organizační strukturu (Vojtíšek, 2004).

Rutherford změnil učení o tzv. otrokovi, kterým doposud byl Russell. Ferfecki (1997, s. 46) píše „*Dle nového světla, se ‚věrný a rozvážný otrok vždy skládal z kolektivu lidí, nejužšího vedení Společnosti ...*“ “ Rozvážný otrok tak mohl dle pokynů Rutherforda měnit učení a nařizovat organizační změny.

Až do smrti se Rutherfordovi dařilo řízení organizace držet pevně ve svých rukou.

1.3 Pokračovatelé

Třetím prezidentem Společnosti se stal Nathan Homer Knorr. Roku 1946 založil tzv. Teokratickou školu kazatelské služby (dále jen TŠKS), jež měla za úkol vyškolit ze členů „profesionální“ prodavače tiskovin (Ferfecki, 1997).

Svědkové si při prodeji mnohdy počínali nevybíravým způsobem, nutili svou víru jako jedinou správnou, kritizovali a vysmívali se učení, jež bylo blízké jiným lidem. Teokratická škola kazatelské služby učila členy, aby hovořili pomalu a srozumitelně. Vedla členy k péči o svůj zevnějšek. Například muži musí nosit oblek nebo košili s kravatou a vyžehlené kalhoty. Výchování a upravení svědkové tak mohli naplňovat cíle organizace; v tomto případě zvyšovat počet prodaných časopisů a získávat nové členy. V současné době TŠKS navštěvují všichni členové sborů bez rozdílu věku.

Frederick William Franz, hlavní ideolog Společnosti, jenž se později stal jejím čtvrtým prezidentem, vydal knihu *Věčný život* upozorňující na rok 1975. Tisícileté období od roku 1975 do roku 2975 mělo být tisíciletým obdobím království Ježíše Krista, směřujícím k dokonalému stavu, svatému stavu. Po roce 1975, ukončeném Armagedonem, by tak přežili jen svědkové Jehovovi (Ferfecki, 1997).

Svědkové, podobně jako při předešlých poselstvích o konci světa, prodávali svůj majetek a získané peníze darovali Společnosti. Nechali si pouze peníze, které by pokryly jejich náklady do zmíněného roku 1975. Opouštěli zaměstnání a svůj čas zasvětili zvěstování o konci světa a prodeji *Strážné věže*. Nečinili žádná velká rozhodnutí jako mateřství či manželství. Při překročení obávaného termínu konce světa Společnost opět vysvětlila, že se o konec světa nejednalo, respektive šlo o nepochopení ze strany věřících. Zároveň odmítla jakoukoliv zodpovědnost za dosavadní jednání členů, kteří se často kvůli prodanému majetku ocitli na okraji společnosti.

Po smrti F. W. Franze se prezidentem společnosti Strážná věž stal Milton George Henschel, který již od útlého dětství doprovázel svého otce na kazatelských cestách s badateli Bible. S příchodem nového prezidenta došlo ke změnám ve vedoucím sboru, a to především v roce 1999, kdy byli starší členové (80-96 let) nahrazeni mladšími. Změny, jež provedl, byly přijaty s nevolí a v roce 2000 zapříčinily v historii první abdikaci prezidenta.

Současný prezident Strážné věže, v pořadí již šestý, je Don Alden Adams. Nyní již není součástí vedoucího sboru. Za doby jeho působení se změnila jedna z nejdůležitějších doktrín svědků Jehovových, a to nauka o 144 000 vyvolených. 1. 5. 2007 byl ve *Strážné věži* uveřejněn článek, jenž hovoří o nahrazování odpadlých vyvolených těmi, kteří se narodili po roce 1935. Vyvoleními, tj. pomazanými, se tak mohou svědkové Jehovovi stát i dnes (Otázky čtenářů, 2007, s. 31).

2 NOVÉ NÁBOŽENSKÉ HNUTÍ

Nová náboženská hnutí jsou pro svůj svébytný projev a protestní zaměření často pejorativně označována jako „sekty“. Definovat pojem nové náboženské hnutí není jednoduché, neboť i různí autoři hovoří v souvislosti s tímto označením o velkém množství znaků, jejichž celek není jednotný a uzavřený. Tento fakt umožňuje doplnění charakteristik či redukci dosavadních znaků v souvislosti s popisem jednotlivých skupin označovaných jako nová náboženská hnutí. Vojtíšek (2005) se při definování nových náboženských hnutí omezuje na jeden charakteristický znak skupin, a tím je novost představovaná novou cestou spasení, jež hnutí nabízejí svým stávajícím a potenciálním členům.

Nová cesta ke spasení by měla reflektovat aktuální požadavky a potřeby jedinců, které nejsou uspokojovány prostřednictvím stávající nabídky náboženských směrů. Ve vztahu k neustálému zkracování vzdáleností a času je oferta krátké, rychlé, snadné a zaručené cesty ke spasení kladně vnímanou a hodnocenou alternativou uspokojování spirituálních potřeb.

Členové Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi však odmítají označení coby nové náboženské hnutí, a tím i zmíněné prvky charakterizující novost (Rozmluvy z Písem, 1993). Můžeme ale prvky krátké a rychlé cesty ke spasení pozorovat i v nabídce této náboženské společnosti?

2.1 Akcelerované formy náboženské socializace

Například ve vztahu ke studiu nauky jsou posuny a úspěchy nových zájemců překvapivě velké a rychlé. Zda a nakolik tyto posuny korespondují s reálnými znalostmi biblické nauky nově studujících, komentuje bývalý člen Společnosti citovaný v knize *Svědkové Jehovovi, nebo Bible?* (1990, s. 103): „Žák přečte odstavec ze *Strážné věže* nebo jiné odpovídající literatury a po položení kontrolní otázky odpapouškuje, pokud možno doslova, myšlenky přečteného odstavce. Přesnou (tedy ‚správnou‘) odpověď podle tohoto vzoru získává žák velmi rychle dojem, že *správnou* je sama odpověď na projednávanou otázku. Uspokojení z takového ‚studia‘ je tak silné, že se lze jen obtížně vyvarovat pocitu nadřazenosti z vědomí, že jedině já znám tu pravou skutečnou pravdu. Uvědomte si, že inteligentně ani vzdělanostně nejsou Svědkové Jehovovi v celku příliš na výši. Dovedete si představit, kolik zamindrákovaných Svědků se dokáže tímto způsobem obstojně zkompenzovat?“

O tom, že „studium Bible“ probíhá podle scénáře, který popisuje autor shora uvedené citace, se přesvědčila sama autorka během návštěvy sboru svědků Jehovových ve Zlíně. Během vyhrazených 25 minut byl předcítán text prokládaný otázkami směřovanými k zúčastněným členům. Odpověď však spočívala v obdobném či doslovném zopakování již přečteného odstavce z knihy *Pojď, buď mým následovníkem*, která byla aktuálním studijním materiálem. Členové tak mohli nabývat stejného dojmu, který subjektivně líčil citovaný bývalý člen. Není od věci podotknout, že za každou takovouto instantní odpověď byli členové sboru vždy předsedajícím studia pochváleni. Zde je na místě uvést, že nedorozumění mezi svědky Jehovovými a společnostmi, zejména pak mezi svědky a věřícími jiných církví, může být zapříčiněn užíváním vlastního biblického překladu (Překlad nového světa Svatých písem, 1991), u kterého jsou svědkové Jehovovi přesvědčeni o jeho autentičnosti, avšak který není přijímán jako autentický žádnou jinou křesťanskou církví.

Krátkou cestu spasení spojuje Vojtíšek (2005) s nezájmem příslušníků hnutí o vstup mezi elitu duchovních reprezentovanou kněžími a dalšími elitami, jež oddalují možnost spasení pro ostatní členy. Svědkové Jehovovi sice nacházejí ve svých řadách ty, jež můžeme označit coby příslušníky elity, nicméně vstup mezi tuto pomyslnou náboženskou elitu není pro svědky Jehovovy tématem. Oněmi vyvolenými či pomazanými je 144 000 lidí. „*To jsou ti, kdo neustále následují Beránka, ať jde kamkoli. Ti byli koupeni zprostřed lidstva jako první ovoce Bohu a Beránkovi. (Zjevení 14:1, 4)*“ (Co Bible doopravdy říká?, 2005, s. 78). Bible však hovoří o 144 000 vyvolených, jako o těch, kteří „... *se neposkvrnili se ženami, jsou panicové; ti následují Beránka, kamkoli jde; ti byli vykoupeni z lidí jako prvotiny pro Boha a pro Beránka. Jejich ústa nikdy nepoznala lež: jsou bez poskvrny*“ (Zjevení 14,4-5). Tato v křesťanském ohledu atypická nauka svědků Jehovových má kořeny v kázáních Josepha F. Rutherforda, druhého prezidenta Biblické a traktátní společnosti Strážná věž z roku 1935 (Svědkové Jehovovi – Hlasatelé Božího Království, s. 159-171). Rutherfordovy teze pak našly své místo i na stránkách *Strážné věže*, a byly tak potvrzeny coby nauka Společnosti. Zjednodušeně se dá říci, že podle nauky svědků bude s Bohem v nebi pouze 144 000 lidí, a sice těch, kteří byli zvláště vybráni, přičemž tento výběr se završil roku 1935; ostatním svědkům Jehovovým je pak přislíben věčný život na zemi (Můžeš žít navždy v pozemském ráji, 1990, s. 120-126).

Čtvrtý prezident společnosti Frederik Franz tuto tezi podepřel v projevu studentům školy Gilead: „...*zmínil studentům o tom, že oni — jiné ovce s pozemskou nadějí — možná pokřtí někoho, kdo může tvrdit, že je jedním z pomazaného ostatku. Mohlo by se to opravdu stát?*“

Bratr Franz vysvětlil, že Jan Křtitel, který patřil k jiným ovcím, pokřtil Ježíše a některé apoštoly. Pak se bratr Franz zeptal, zda je zapotřebí shromáždit ještě více členů ostatku. „Ne, už nikdo nebude přidán!“ řekl. „Tato potřeba skončila už v letech 1931–1935! Už nikdo nebude k této skupině přidán. Co tedy těch několik osob, které se k ostatku nedávno připojily a které přijímají symboly při Památné slavnosti? Pokud jsou z ostatku, pak slouží jako náhrada! Nejsou tedy přidáni k řadám pomazaných, ale nahrazují ty pomazané, kteří snad odpadli“ (Náš poklad v hliněných nádobách, 1999, s. 19).

Avšak již v roce 2007 byl tento intenzivní výklad počtu 144 000 pozměněn a nyní Společnost pro příště učí, že „pomazaní“, tedy oněch 144 000 lidí, onen nebeský výběr, není limitován rokem 1935 (Otázky čtenářů, 2007, s. 30-31). Tím je v podstatě relativizována dosavadní doktrína a ostré rozdělení na „pomazaný ostatek“ (rozuměj nebeskou elitu) a „jiné ovce“ (rozuměj ty, kteří budou žít věčně nikoli v nebi, ale na zemi). Dostat se mezi elitu je nyní už jen otázkou vlastního přesvědčení, zda svědek mezi oněch 144 000 skutečně patří.

2.2 Jednoduchá struktura nauky

Jasná, jednoduchá či dokonce logická vysvětlení a odpovědi na všechny otázky poskytuje i výklad Bible svědky Jehovovými. Naproti tomu, jak dokládá Vojtíšek (2005), etablovaná náboženství směřují spíše ke skepticizmu, k jakési nejistotě při výkladu spasení, určení a vytváření elit. Nová náboženská hnutí jsou oproti tomu přímočará. Například v knize *Tajemství rodinného štěstí* (1996, s. 10) jsou poskytovány zaručené rady na šťastné a spokojené manželství, a to pod vedením Jehovy, který jak svědkové věří: „sleduje život rodiny, ... Ví, jaké problémy mohou v rodině vzniknout, a radí nám, jak se tyto problémy dají řešit“. Velmi jednoduše a zdánlivě logicky svědkové Jehovovi vysvětlují vznik života na Zemi. Při svém výkladu se často odvolávají na osoby z řad vědců, čímž získávají výroky na důvěryhodnosti. Jejich výroky jsou však vytrženy z kontextu a je jim přisuzován jiný význam, než zamýšlený autory. Členové společnosti tak nabývají jistoty a dojmu, že znají odpovědi na všechny otázky, zejména existenciální otázky, otázky smyslu života a vzniku světa. Příkladem takovýchto „studií“, které poskytují jednoduché a dogmaticky fixované odpovědi, může být kniha *Jak vznikl život?: Evolucí nebo stvořením?* (1991).

2.3 Kontrast „před“ a „po“

Přitažlivost nových náboženských hnutí tkví především v možnosti vyrovnat se s dosavadním životem, který jedinec vedl, a začít znovu, od nuly. U svědků Jehovových je tento

prvek evidentní. Pro označení minulosti, která se může pojit s nezodpovědným chováním, respektive s chováním odporujícím nauce svědků Jehovových, používají členové spojení „život před Pravdou“. Opakem pak je „život v Pravdě“, tedy ta část života, která se pojí ke studiu Bible a ke členství ve Společnosti. Srovnání takto vymezených etap života dokládá následující citace: „*Například jedna žena v domácnosti v Indonésii náruživě hrála hazardní hry. Léta zanedbávala své tři děti a často se hádala s manželem. Pak začala studovat Bibli a postupně začínala věřit tomu, co Bible říká. Jakmile rady také uplatňovala, stávala se lepší manželkou. Svým úsilím jednat podle biblických zásad přinesla štěstí celé rodině*“ (Tajemství rodinného štěstí, 1996, s. 11). Příběhy podobného ladění se v publikacích svědků Jehovových vyskytují poměrně často.

2.4 Exkluzivita

Prvek výlučnosti, jak zmiňuje Vojtíšek (2005), je základní charakteristický znak nového náboženského hnutí. Hnutí považuje svou nauku ze jedinou správnou, neomylnou, obsahující úplnou pravdu a odpověď na veškeré otázky tohoto světa. Paralelně však jsou jiná náboženská uskupení kritizována. Ne jinak je tomu v Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, jež ve svých publikacích hovoří o jiných náboženských skupinách či církvích jako o falešných prorocích. Za falešné proroky či křesťanstvo jsou označováni mimo jiné římští katolíci, k nimž svědkové zaujímají negativní postoj. „*Křesťanstvo otevřeně schválilo používání obrazů a podporuje lstivější způsoby modlářství v podobě nacionalismu a hmotařství. A nemravnost, proti které se sice někdy káže, je stále v širokém měřítku trpěna*“ (Zjevení vrcholí, 1991, s. 30). Jedinými pravými křesťany jsou pak pouze svědkové Jehovovi.

2.5 Kairofilie

Svědkové Jehovovi se cítí být vyvolenými a držiteli mimořádného poznání, z čehož plyne i odpovědnost vůči ostatním lidem, vůči nečlenům, která se projevuje zvýšeným misijním úsilím. Usilují o šíření nauky mezi nevěřící s vírou, že jen ve společnosti svědků Jehovových mohou dojít pokojného posmrtného života. Pro tento účel členové ochotně vyplňují svůj volný čas zvěstovatelskou činností. Snaha o záchranu lidstva vyplývá z očekávání blízkého konce světa, což je pro nauku svědků Jehovových typické. „... *Armagedon je za dveřmi*“ (Jehova vždy odměňuje ty, kdo mu jsou věrně oddáni, 2000, s. 28). Armagedon – tedy bitva na konci světa – je vnímán jako radostný začátek spravedlivého života, nikoliv

jako katastrofa (Armagedon - Katastrofální začátek, 2005). Konec světa poskytuje naději a má být spjat s jednou z hlavních Božích vlastností, kteroužto je smysl pro právo a spravedlnost. Má vyřešit otázku, kdo má právo vládnout nad planetou a nad lidstvem (Armagedon - Radostný začátek, 2005). „*Jestliže budeme v pokušení dopustit se nemravnosti, pevně se proti tomu postavíme. Je nám jasné, že kdybychom vedli způsob života, který Jehova neschvaluje, a zemřeli před tím, než přijde Armagedon, ocitli bychom se ve stejné situaci jako ti, kdo nemají vyhlídku na vzkříšení*“ (Naděje na vzkříšení – Co pro tebe znamená?, 2005).

Ačkoliv se slovo „Armagedon“ ve Zjevení svatého apoštola Jana a v Bibli vůbec vyskytuje pouze jedenkrát (Zj 16,15), v publikacích svědků Jehovových od roku 1980 do roku 2009 se objevuje 408krát. Číslo tak vysoké ukazuje na aktuálnost tématu konce světa – Armagedonu – v nauce Společnosti v každém časovém období. Oproti tomu kupříkladu slova „vysoká škola“ nacházíme v publikacích Společnosti za shora uvedené období pouze 27krát.

Podpora pocitu, že členové žijí v poslední době, v literatuře nazývána coby kairofilie, je tedy dalším znakem nových náboženských hnutí, přičemž tento znak nacházíme rovněž v nauce svědků Jehovových. O očekávaném konci světa a výpočtu data této události je blíže pojednáno v kapitole Denominalizace svědků Jehovových.

2.6 Šibbolety

Nová náboženská hnutí se často vůči společnosti a jiným náboženským skupinám vymezují znakem či znaky typickými právě pro danou skupinu. Znak však musí být natolik zdůrazňován, aby splnil odlišovací funkci a zároveň byl typickým pouze pro toto hnutí (Vojtíšek, 2005). Slovo „šibbolet“ pochází ze Starého zákona z knihy Soudců, kde na základě schopnosti vyslovit právě ono slovo, byli identifikováni příslušníci konkrétního národa pro schopnost, resp. neschopnost slovo vyslovit (Sd 12,5-6). Přeneseně se pak o šibboletech mluví v kontextu s novými náboženskými hnutími jako o jejich typických odlišovacích znacích.

Svědkové Jehovovi mají hned několik znaků, kterými se vyhraňují vůči většinové společnosti a jiným náboženským skupinám. Prvním odlišujícím znakem je vyznávání jediného Božího jména – „Jehova“. Toto jméno slouží jako identifikátor pravých křesťanů a je pro svědky Jehovovy natolik zásadní, že jej užívají i pro vlastní označení skupiny – tedy „svědkové Jehovovi“. Osobní jméno Boha „Jehova“ je překládáno z hebrejského

tetragrammatonu JHVH. Přesná výslovnost však není známá, neboť od jeho užívání židé ze strachu a úcty upouštěli, a tetragrammaton četli jako „ADONAJ“ (Pán). V Novém zákoně však tetragrammaton nikde nenalezneme; pro označení Boha se zde používá „KYRIOS“ (Pán) (Bartošová, 1999).

Velmi významným prvkem, který odlišuje svědky Jehovovy od křesťanů, je odmítání kříže coby mučícího nástroje, na kterém zemřel Ježíš z Nazaretu. Svědkové Jehovovi tvrdí, že Ježíš Kristus byl ukřižován na kůlu, nikoli na kříži. Samotný kříž vnímají jako falický symbol. Ne vždy však svědkové takovýto postoj zastávali. Bartošová (1999) jako dobu změny učení o ukřižování Ježíše na kříži uvádí konec 30. let, tedy dobu působení prezidenta Rutherforda. Svědkové Jehovovi se odkazují na řecký text Nového zákona, kde se pro označení kříže užívají dva pojmy, a to „stauros“ (kůl) nebo „xylon“ (dřevo). Tato slova v klasické homérské řečtině znamenala „kůl“, resp. „dřevo“, ale užívala se i pro označení kříže (Remeš, 1990).

Svědkové Jehovovi striktně odmítají přijímat krev, a to v jakékoliv podobě, tedy i ve formě transfúze. Porušení tohoto předpisu je chápáno jako vážný přestupek a osoba tak může být exkomunikována ze Společnosti. Svědkové opírají o výroky z Bible, příkladem je starozákonní 1. kniha Mojžíšova (Gn 9,4), kde čteme: „*Jenomže nebudete spolu s masem jíst i jeho duši, totiž krev.*“ Požívání krve je chápáno jako ekvivalent k přijímání transfúze.

Vojtíšek (2004) mezi další šibbolety svědků Jehovových řadí ostré vymezování se vůči křesťanstvu a státu (odmítání vojenské a po dlouhou dobu také civilní služby), neprojevo-
vání úcty státním symbolům, distanci od politických a občanských záležitostí apod.

Svědkové Jehovovi považují za zcela nepřijatelné zúčastnit se „dění tohoto světa“. Nepodílí se na politice či životě jakékoli jiné církve. Odmítají volit nebo účastnit se vojenské služby. Svědkové Jehovovi se prezentují jako politicky neutrální, a právě kvůli svému přesvědčení přišlo v období druhé světové války mnoho svědků o život, a to především v koncentračních táborech (Svědkové Jehovovi a vzdělání, 1995).

Se stejnou pevností také odmítají členové Společnosti účast na vlasteneckých obřadech. Nezdraví vlajku žádného státu; nevnímají to však jako neúctu. Svědkové Jehovovi se nepodílejí, alespoň to prohlašují, na žádné protistátní činnosti a platí daně. Vzdávání pocty vlajce však považují za projev uctívání, kterého je hoden pouze Bůh. Stejný postoj

zastávají i v případě dalších státních symbolů a hymny (Svědkové Jehovovi a vzdělání, 1995). Svědkové Jehovovi slaví svatby a různá výročí. Tyto oslavy však, jak Společnost uvádí, nepodporují nacionalismus (Our Beliefs, 2009).

Slavení náboženských a občanských svátků během roku taktéž odmítají, a to včetně narozenin. Tento zvyk nazývají rituálem a řadí jej mezi „světské obřady“, které mají svůj původ v pohanství. Ve starověku se oslavovaly narozeniny bohů, králů a urozených osob. Udržování zpráv o narození bylo důležité především pro účely sestavení horoskopu. Vzniká tedy souvislost s astrologií, která je pro svědky nepřijatelná. Dary a jiné projevy lásky a přátelství uskutečňují v jiné době během roku. Slavení Vánoc, jež převzalo i mnoho nekřesťanských zemí, svědkové Jehovovi taktéž neslaví a neúčastní se ani jiných zvyklostí, jež jsou s Vánocei spojeny. Své důvody ospravedlňují tím, že datum Kristova narození není známo a většina vánočních zvyků jsou zvyky pohanské, které byly církví pouze přežaty či trpěny. Dávání dárků či zvaní přátel na slavnostní jídlo praktikují a sami svědkové o sobě říkají, že podporují štědrost, ne však v době, kdy se to od nich ze společenských důvodů očekává (Svědkové Jehovovi a vzdělání, 1995).

2.7 Uzavřenost

Dalším charakteristickým znakem pro nová náboženská hnutí je jejich uzavřenost (Vojtíšek, 2005). Tato uzavřenost a ostrá kontura mezi „my“ a „oni“ je patrná v doporučené selekci způsobu užívání informačních zdrojů, zábavy nebo forem trávení volného času. Jaký je v této souvislosti postoj svědků Jehovových ke vzdělání, zjišťuje empirická část diplomové práce.

2.8 Černobílé vidění světa

Vojtíšek (2005) ve výčtu typických rozlišovacích znamení nových náboženských hnutí pokračuje znakem, který pojmenovává „černobílé vidění světa“. Tento znak je charakterizován fundamentalismem, jenž nepřipouští pochybnosti, námitky ani nepříjemné otázky. Pokud jsou již nepohodlné či iritující otázky položeny, jsou zodpovězeny zjednodušenými poučkami nebo je o nich přímo prohlášeno, že jsou ďábelského původu. Naznačená rigidita uvažování zapřičiňuje vyostření mezi náboženským hnutím a společností, neboť členům v důsledku umožňuje pouze dvě možná řešení, a sice jednoznačné a bezvýhradné přijetí nauky, nebo naopak její radikální odmítnutí.

2.9 Oddanost a sociální identita

Nadšení a vysoký stupeň oddanosti se projevuje zejména u „první generace“, neboť jsou to právě oni, kdo si hnutí či náboženskou skupinu vybrali. Nadšení pro skupinu musí být natolik velké, že překoná i napětí či odpor ze strany rodiny, přátel a vrstevníků, než si nově přichozí člen vytvoří nové útočiště. Překoná-li osoba překážky, které se pojí se vstupem do náboženské společnosti, vytváří se zřejmá sociální identita, která se vyznačuje velkou oddaností na úkor povinností, kterým doposud člověk dostával (Vojtíšek, 2005). Svědkové Jehovovi tuto sociální identitu nabízejí – nazpět však požadují bezmeznou poslušnost Organizaci. Oddanost u svědků Jehovových se týká především zvěstovatelské činnosti, kterou členové oddaně vykonávají a rovněž se týká i příspěvků na tisk časopisů, literatury a provoz sálů, kde se členové scházejí.

2.10 Konverze

Náhlou konverzi, jak uvádí Vojtíšek (2005), vyznačující se změnou hodnot a dosavadního způsobu života, u svědků Jehovových vyzrazovat nelze, byť by se s ohledem na zdůrazňovaný konec světa dala očekávat. Ne vždy však praxe byla stejná, jako nyní. Způsob, jakým svědkové Jehovovi získávají své členy, se mění, stejně tak, jako se mění i většinová společnost. Tlak na potenciální členy, kterýžto byl v minulosti během prvních setkání vytvářen, již není žádoucí, proto svědkové mění i techniky náborů nových členů. V případě svědků Jehovových však tak jako tak hraje roli „kairofilní“ akcent, spočívající v masivním zdůrazňování konečné odměny v podobě věčného života, oproti zničení člověka, který se nestal Jehovovým věrným. Byť tedy, jak bylo již výše řečeno, není v současné době strategie misie ve prospěch Společnosti tak nevybírává a kontaktní jako byla v minulosti, jsou zvěstovatelé nabádáni k tomu, aby šťastnou budoucnost člověka spojovali s příslušností k Jehovově organizaci, rozuměj svědkům Jehovovým (Co se s námi stane, když zemřeme?, 2007, s. 30-31).

2.11 Bezprostřední vztahy

Bezprostřední vztahy, typické spíše pro omezený počet ve skupině, která stojí u vzniku hnutí, srovnává Vojtíšek (2005) s velkým počtem svědků Jehovových. V současné době je na celém světě přes 18 milionů svědků Jehovových, z nichž se misijní aktivitě věnuje přes 7 milionů členů (Watchtower, 2011). Zde je na místě uvést, že v případě členů Náboženské

společnosti Svědkové Jehovovi není tento znak pro jejich celosvětovou rozšířenost a vysokou početnost dominantní.

2.12 Charismatizace a míra konformity

Pro nová náboženská hnutí je typická charismatizace vůdcovské osobnosti, čímž je myšlen „proces socializace prostřednictvím učení se rozpoznávat charisma vůdce“ (Barkerova, In Vojtíšek, 2005, s. 53). U svědků Jehovových je tento znak přenesen na respektování „věrného a rozvážného otroka“ sestávajícího ze zbylých 144 000 pomazaných, který působí prostřednictvím Vedoucího sboru. Se stále se snižujícím počtem pomazaných narůstala obtíž s volbou nových členů Vedoucího sboru. Nyní však v důsledku ubývání počtu těch, kteří k Organizaci přistoupili do roku 1935, jsou noví členové Vedoucího sboru vybíráni ze stávajících členů, již se stali svědky Jehovovými, byť až po roce 1935.

Neomylná autorita Vedoucího sboru si činí nárok udávat členům pravidla a doporučení nejen v oblasti víry, ale i otázkách výběru partnera, sexuálního života, zdravotní péče a mimo jiné i vzdělání. Svá doporučení až nařízení adresuje svědkům Jehovovým prostřednictvím vydávaných tiskovin. Neobvykle velká míra oddanosti k „věrnému a rozvážnému otrokovi“ přetrvává, ačkoli neustále dochází k revizím a změnám v učení a výkladu nauky Společnosti. Kupříkladu změna v přístupu k očkování, odmítání vojenské služby a její následné povolení, transplantaci orgánů, přijímání transfúze a jiné. Byť změny doktrín přinášejí i odchod některých členů, značná část svědků se novému učení přizpůsobí a přijme změnu jako důsledek nového poznání „věrného a rozvážného otroka“. Některé prvky svědčící o velké míře konformity svědků Jehovových byly upozorovány i během rozhovorů se členy Společnosti. Jsou proto zpracovány v empirické části práce.

2.13 Protest

Nová náboženská hnutí vykazují prvky protestu vůči stávajícím církvím a cestám ke spasení (Vojtíšek, 2005). U svědků Jehovových lze pozorovat velkou míru protestu proti církvím a jejich představeným, a v neposlední řadě i vůči jejich nauce. V knize „*Pojď, buď mým následovníkem*“ (2007, s. 188) stojí: „*Dnes Ježíš vidí daleko víc věcí, kvůli kterým je hluboce zarmoucen. Představitelé křesťanstva jsou slepě oddáni tradicím a naukám, jež jsou v rozporu s Písmem. Kromě toho je dráždí kázání dobré zprávy o Božím Království.*“ Dále kniha uvádí: „*Naproti tomu Ježíšovi praví následovníci se snaží projevovat svým*

bližním lásku. Navzdory odporu sdělují dobrou zprávu, ‚lidem všeho druhu‘ jako to dělal Ježíš“, přičemž za pravé následovníky považují svědkové sami sebe.

Vojtíšek (2005) uvádí mezi znaky nových náboženských hnutí i ostré hranice při vymezování mezi hnutím a většinovou společností, a to ve smyslu sociálním, tak časovém. Tento prvek je vzhledem ke svědkům Jehovovým blíže popsán v kapitole věnující se denominaci.

3 DEMONIMALIZACE SVĚDKŮ JEHOVOVÝCH

Proces změn, který vede ke snížení napětí mezi většinovou společností a novým náboženským hnutím označujeme jako denominalizaci; výsledkem procesu je pak církev či náboženská společnost, kterou nazýváme denominace. Denominaci je možno považovat za jistý „vývojový stupeň“ náboženského uskupení, poté, co skupina obrousila ostny svého vymezení vůči společnosti, které ji činily obtížně společensky akceptovatelnou. Vojtíšek (2005, s. 39) definuje denominaci jako „náboženskou instituci, která akceptuje společnost, podporuje a udržuje její normy ... nebo je vůči společnosti v neutrálním postavení“. Denominace je společností akceptována, většinou si jí i váží. Charakterizuje ji jakýsi partnerský vztah mezi oběma stranami, je uplatňována tolerance, na kterou navazuje proces sekularizace (zesvětštění). Sekularizované prostředí, jak vysvětluje Vojtíšek (2005) akcentuje svobodnou volbu, typ „církev“ podstupuje proces denominalizace a stává se denominací, čímž se vylučuje existence obou typů na jednom místě v jednom čase.

Názory na proces denominalizace u svědků Jehovových není jednotný. Doc. Vojtíšek, který se problematikou nových náboženských hnutí zabývá, na přednášce o sektách na Ostravské univerzitě uvedl, že proces denominalizace u svědků je velmi pomalý. Aby bylo možné posoudit, zda dochází ke změnám v souvislosti s danou skupinou a většinovou společností, je třeba dobře znát historii a vývoj Společnosti a zároveň pochopit jednotlivé obecné znaky, jejichž změny vedou k zmírňování napětí mezi většinovou společností a náboženským hnutím.

Denominalizace jako konsekvence interakce vnitřních a vnějších faktorů vede ke změně jednotlivců v oblasti osobní a duchovní. Jak uvádí Barkerová a Mayer (In Vojtíšek, 2009), společně s nově přicházejícími věřícími se mění i první příslušníci, které ovlivňuje tzv. druhá generace, tedy členové, kteří se do Organizace narodili. Třetím faktorem ovlivňujícím vývoj organizace je samotná nauka, mravní normy, od nichž se odvíjí společenská praxe. Externí zdroje změny představují vliv postojů většinové společnosti k hnutí a celkový vývoj společnosti.

Barkerová, jak jí dále cituje Vojtíšek (2009), zdroje změny rozvádí do osmi položek. Na jednotlivých obecných oblastech osmibodové škále bude paralelně popsán vývoj Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.

3.1 Růst počtu členů

Za první příčinu změny hnutí Barkerová (In Vojtíšek, 2009) považuje růst počtu členů, který vede k organizačním úpravám. Důsledkem je ztráta úzkého kontaktu zúčastněných a vytváření hierarchie rozdělením funkcí.

Počet členů a jejich hierarchické rozvrstvení se mění i v ČR. Dle ČSÚ (2003) se roku 1991 k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi hlásilo 14 575 obyvatel. O dva roky později, roku 1993, jak udává Štofán (In Vojtíšek, 2009), se počet členů zvýšil na 15 275 členů. Celkový počet svědků Jehovových v České republice pro rok 2001 činil 23 162 (ČSÚ, 2003). Srovnání počtu aktivních členů uvedeném na webu ČSÚ a výsledků prezentovaného Štofánem (In Vojtíšek, 2009) se však na rok 2001 rozcházejí, a to o 7 604 členů. Srovnání s předchozími léty není možné, neboť tyto informace nejsou ČSÚ poskytnuty. Výše zmíněný rozpor v počtu členů bude pravděpodobně dán nepravdivými odpověďmi respondentů při vyplňování dotazníků při sčítání lidu. Pro pravděpodobnost uvedeného počtu 15 339 členů hovoří i statistika provedená za jednotlivé roky od roku 1993 do roku 2008, kdy se počet členů pohybuje v rozmezí od 15 275 do 16 318 členů. Přesto Novotný (1998) uvádí, že svědkové Jehovovi jsou v ČR nejpočetnější „sektou“.

V roce 2001 celkový počet svědků Jehovových ve Zlínském kraji čítal 817 členů, z toho 328 mužů a 489 žen (ČSÚ, 2003). Statistiky svědků Jehovových ve Zlíně uvádí pro město Zlín 286 členů Společnosti.

Ačkoliv se v minulosti počet členů Společnosti mnohdy zvyšoval, v některých zemích dokonce o trojnásobek během jednoho roku, v současné době, v rozmezí posledních deseti let, dochází v ČR k ustálení počtu svědků Jehovových, čímž stagnuje i vývoj v oblasti vytváření nových hierarchických struktur. Mění se pouze obsazení sborů jednotlivými členy, nikoliv jejich funkce.

Po roce 1975 v důsledku zklamání a ztráty naděje v konec světa, došlo k odchodu mnoha členů. I přes velké omyly a falešná proroctví se k Organizaci přidávají další lidé. Malý (2009) tento jev vysvětluje v souvislosti se změnou prezentace minulosti, respektive nezmiňováním se o omylech. K tomu slouží i reprinty s jinými informacemi, druhá upravená vydání knih nebo jejich nahrazení. Nově příchozí tak mají pocit, že nauky svědků jsou konzistentní.

3.2 Misijní strategie a systém výchovy

Druhá změna, jak popisuje Barkerová (In Vojtíšek, 2009), se vztahuje ke změně misijní strategie a systému výchovy dětí členů.

S narůstajícím počtem členů se zvyšuje i počet dětí, které se do organizace rodí, rodiče jim věnují volný čas a omezují tak dobu zprvu věnovanou „osvětové“ činnosti a účasti na setkáních. To může být i jednou z příčin snižování úrovně aktivní práce ve sborech. Vojtíšek (2009) srovnává dobu před a po revoluci, kdy častou aktivní účast na shromáždění, individuální a živé vyučování nahradily duchovní programy nižší kvality.

Počet dětí se však u svědků Jehovových nezvyšoval, jak by se očekávalo. Mnozí členové si děti před rokem 1925 téměř nepoživovali z důvodu očekávání konce světa. Nyní jsou pro svědky děti samozřejmostí. Změnilo se i vnímání vzdělání jako hodnoty. Dnes je vzdělání životní nezbytností, a tak už dnes svědkové Jehovovi chodí na střední a vysoké školy, což bylo dříve zcela výjimečné.

Zesílení misijního úsilí u svědků můžeme pozorovat v okamžicích blížícího se termínu očekávaného konce světa. Nejinak tomu bylo i s příchodem roku 1975, kdy se svědkům podařilo získat velký počet konvertitů. Počet nových členů byl tak velký, že i po odchodu mnoha zklamaných členů nebyla nijak ohrožena stabilita Organizace.

3.3 Složení členstva a druhá generace

Třetí bod představuje rozdílné složení členstva a vznik druhé generace (lidé, kteří se do organizace narodili) Barkerová (in Vojtíšek, 2009).

Bod týkající se druhé generace koresponduje s body předešlými, nicméně má oproti zmíněným změnám významnější roli. Druhá generace velmi ovlivňuje generaci předešlou, tedy rodiče. Ti jsou ochotni kvůli svým dětem omezit práci pro Společnost, dochází do kontaktu s lidmi mimo Organizaci. Rodiče jsou nuceni ke styku s odborníky, např. lékaři. Pokud je dítě v ohrožení, jsou mnozí ochotni slevit i z dogmat, týkajících se krevní transfúze. O změnách v přístupu ke krevní transfuzi podrobněji vypovídá bod číslo pět.

Společnost však v důsledku mylných předpovědí konců světa přišla o značný počet potenciálních dětí, neboť oddaní účastníci si ze strachu děti nepoživovali. Tyto děti by napomáhaly překonávat bariéru mezi většinovou společností a Organizací a napomohly tak procesu denominalizace. Vojtíšek (2009) v této souvislosti porovnává mělkost kořenů českých

svědků s několika generačními rodinami v zahraničí. Nezakořeněnost může představovat další předpoklad pro horší odolávání výzvám, respektive změnám uvnitř Společnosti, což by mohlo vést k zániku hnutí nebo alespoň k radikalizaci a následné stagnaci ve vývoji.

Navíc, z mladší generace, dle Vojtíškových (2009) opouští Organizaci každý druhý chlapec či dívka. Odchod mladých z Organizace nenapomáhá ke zvyšování počtu členů hnutí, avšak může napomoci k potlačení hrůzných představ o osudu osob mimo společnost, neboť pro rodiče těchto „odpadlíků“ je tato představa nepřijatelná.

3.4 Ztráta kontaktu se zakladatelem

Čtvrtá změna je dle Barkerové (In Vojtíšek, 2009) způsobena postupnou ztrátou přímého kontaktu zakladatele či vůdce hnutí s většinou svých následníků.

Členové hnutí ke svému vůdci vzhlížejí, vytvářejí si k němu vztah. V případě, že vůdce zemře a hnutí nemá vytvořenou pevnou strukturu, hrozí rozpad a zánik skupiny.

V této oblasti si jednotliví prezidenti Společnosti vedli velmi prozíravě. Třebaže se vždy snažili soustředit moc do svých rukou, podařilo se vytvořit strukturalizovanou organizaci s přísným vedením. Původní Russellovo učení o „věrném a rozvážném otrokovi“, jímž byl Russell sám, Rutherford změnil a za otroka označil celý kolektiv lidí, nejužší vedení Společnosti. Otrok se tak stal symbolem pravdy a dodnes plní úlohu jakéhosi prostředníka mezi Bohem a svědky Jehovými, kterého členové musí bezpodmínečně poslouchat. Vznikl pevný byrokratický systém, který není závislý na charismatické osobě.

Pro možnou změnu v tomto pojetí „hlavy Organizace“ hovoří skutečnost, že ve Vedoucím sboru jsou i „nepomazaní členové“, což bylo dříve nevídané. Zároveň byla moc prezidenta omezena.

3.5 Precizace nauky

Precizace věroučného systému, kdy se ztrácí extrémní, uvádí Barkerová (In Vojtíšek, 2009), jako pátý okruh příčin změny. Možné inovace v učení skupiny se týkají úprav chápání a interpretace nauky, změny se způsobu předpovídání konců světa.

V oblasti změn výkladu jsou svědkové velmi zběhlí. Vezměme v úvahu jednotlivá proroctví o konci světa. Údajné konce světa, jež byly oznámeny již šestkrát, se doposud neuskutečnily. Přesto však členové zůstávají věrní své Organizaci.

Jaké jsou důvody pro prognózy konce světa? Jaký užitek z takto predikovaných katastrof Společnost má? Apokalyptické předpovědi mají za cíl aktivovat členy, vytrhávat je z jejich běžného života a dávat naději na lepší budoucnost. Stmeluje členy a utužuje vztah ke Společnosti. Upevňuje zároveň pocit výjimečnosti plynoucí z členství v Organizaci, neboť jen oni dojdou ráje. V době očekávání Armagedonu se navíc zesiluje zvěstovatelská činnost jednotlivých členů, což je spojeno i se zvýšením prodeje tiskovin, tedy se zvýšením příjmů Společnosti. Společnost bohatne i díky finančním darům, které Svědkové získávají za svůj prodaný majetek.

Od působení třetího prezidenta Společnosti Nathana Homera Knorra se však svědkové zdržují při zveřejňování předpovědí konce světa konkrétního data, ačkoliv se stále verifikují minulé výpočty.

Další změnu o učení přinesl článek v časopise *Strážná věž* z 1. 11. 1995, který upravil výklad o generaci roku 1914, čím dle Vojtíška (2009) změnil náboženskou identitu svědků. Učení o generaci 1914 hovoří o víře ve dvojí „stádo“ – spasených 144 tisíc svědků, kteří budou vládnout z nebe a „velký zástup“ svědků žijících pod touto vládou na obnovené zemi v míru a všeobecné lásce a harmonii. Změna výkladu byla nezbytně nutná, neboť většina z tzv. pomazaných zemřela a nové vedení neodpovídá původním kritériím.

Jakkoli byly zvěsti o apokalypse v minulosti účinné, současný vývoj společnosti neumožňuje jejich aplikaci na stávající členy. I tato skutečnost je projevem, který napomáhá ke snižování napětových situací mezi členy a většinovou společností. Členové se neuchylují k prodeji majetku, vzdělávají se, zakládají rodiny a uvážlivě přemýšlí o svých penězích.

Velmi palčivé oblasti, jejichž změny pozitivně ovlivňují proces denominalizace, jsou bezesporu doktrína o vojenské a civilní službě, smilstvu, transfúzi krve a jiných lékařských ošetřeních a nerespektování zákonů. Od roku 1990 byla svědkům zakázána, pod pohrůzkou vyloučení, vojenská a civilní služba, avšak jak dokládá Vojtíšek (2009), v roce 1996, jakoby ze dne na den byla tato doktrína zrušena a platí pouze zákaz vojenské služby.

Pojem pornea (smilstvo) prodělal během existence hnutí hned několik změn ve výkladu. Měnila se zejména vysvětlení, co všechno je za smilstvo považováno, respektive co je důvodem rozvodu manželství.

Některé lékařské úkony byly Společností často vykládány mylně a odmítány, což mělo za následek nejméně úmrtí. Požití krve jako špatné přijala Organizace pochybným výkladem citátů ze Starého zákona: Lv 17,12.14; Dt 12,23 a Nového zákona: Sk 15,20; Sk 21,25

a zobecnila tuto tezi i na příjem transfúzí. V současné době mohou členové přijímat transfúzi, avšak po jednotlivých frakcích.

Nedodržování a obcházení zákonů je naneštěstí i současnou praxí Společnosti. Počátky tradice tohoto konání můžeme spatřit již v učení Rutherforda, který stanovil, že členové nebudou poslouchat zákony omezující svědeckou činnost a prodej tiskovin. Osvobození od daní Rutherford vy dobyl přesvědčením amerických úřadů tím, že Společnost prezentoval jako náboženskou neziskovou organizaci. Za jeden z nejčastěji zmiňovaných mravních prohřešků vůči zákonům, který učinila Organizace vůči Ministerstvu kultury ČR, jsou klamné odpovědi v souvislosti s žádostí o registraci organizace svědků Jehovových jako náboženské společnosti. Svědkové Jehovovi na dotazy, zda organizace ve svém učení nabádá členy k odmítání transfúze a nástupu vojenské základní služby či civilní služby, odpověděli záporně. Na základě zmíněných odpovědí získala Náboženská společnost Svědkové Jehovovi registraci (dále jen NSSJ). Byť je NSSJ uznána jako náboženská společnost ve smyslu zákona České republiky je zřejmé, že typické znaky pro NNH stále přetrvávají.

3.6 Hranice „oni“ a „my“

Mezi znaky nových náboženských hnutí patří i extrémní životní styl a dělení společnosti na „oni“ a „my“ a na hranici mezi „předtím“ a „nyní“, což je šestou příčinou změny. Je možné zaznamenávat zvyšování propustnosti hranic, které oddělovaly členy od osob jiného smýšlení vně organizace. Mohou se měnit zvyky, jména příslušníků, prezentace učení v praxi atd. (Barkerová, In Vojtíšek, 2009).

Ostrost hranic udávají zejména doktríny upravující vztah členů organizace a tzv. odpadlíků, členů, kteří z organizace dobrovolně vystoupili nebo byli vyloučeni. U svědků Jehovových panuje přísný zákaz přicházet do kontaktu s takovými osobami. Zákaz se vztahuje i na pozdrav či podání ruky. Vytváří se pevná bariéra mezi členy a nečleny. Ferfecki (1997) uvádí, že počet vyloučených členů za období od roku 1987 až 1997 činil asi 240 000 věřících. Vyloučením kritiků, nepohodlných členů sice svědkové posilují radikalizaci, zároveň ale znesnadňují denominalizaci.

Dalším faktorem bránícím vytvoření neutrálního vztahu s okolím je sama nauka Společnosti, zejména učení týkající se spásy. Spása členů, jako jistý prvek exkluzivity, vyvolává napětí mezi svědky a okolním světem, především se stoupenci jiných náboženských hnutí či církví. O pravidelně podněcované nenávisti k učení křesťanských církví hovoří i Ferfec-

ki (1997), který v kapitole s názvem Nenávist ke křesťanským církvím uvádí, že již první Rutherfordova kniha *Ukončené tajemství* je plná hrubých a urážlivých útoků vůči křesťanům a dokonce je nazývá „třídou sviní“ a jejich činnost považuje za „duchovní kurevství“. Svědkové pak měli povinnost modlit se za jejich zničení. V dostupné literatuře nebyly nalezeny informace o měnícím se vztahu k jiným hnutím, ať už pozitivní či negativní.

3.7 Změna postojů a vývoj majority

Sedmou příčinu změny, podle Barkerové (In Vojtíšek, 2009), způsobuje měnící se postoj většinové společnosti vůči členům hnutí. Sedmý bod úzce souvisí s posledním, osmým bodem, jež za příčinu změny považuje samu měnící se společnost. Většinová společnost začíná chápat členy hnutí jako méně nebezpečné, ztrácí původní, mnohdy neodůvodněný strach, zmírňuje se kritika, pro média ztrácí svou přitažlivost.

Vzhledem k mediálně uveřejněným případům, kdy rodiče odmítli přijmout transfúzi pro své dítě, ve většinové společnosti stále přetrvává strach a odpor ke členům Organizace. Jejich chování často zavrhuje a označuje za amorální a členy považuje za devianty. Svědkové Jehovovi neupouštějí ani od způsobu náboru nových členů, které probíhají „po domovním“ způsobem, což na přitažlivosti Společnosti a její nauky nepřidá.

Měnící se většinovou společnost považují za jednu z velmi silných příčin změn, které usnadňují proces denominalizace NNH. Majoritní společnost charakterizuje velká otevřenost, uvolněnost, flexibilita a rozvolněná morálka. Lidé jsou novým hnutím přístupnější, ovlivňuje to mimo jiné i častý rozpad rodin, narušené vazby v rodině a v širším okolí. Lidem chybí pocit stability, jistoty, sounáležitosti, výjimečnosti. Hnutí uvedené potřeby naplní, alespoň z počátku, a zároveň podá vysvětlení existenciálních otázek, na které jedinec nenacházel doposud odpověď. I svědkové reflektují tuto skutečnost a přizpůsobují svůj nábor nových členů zmíněným proměnám.

4 VZDĚLÁNÍ A VZDĚLÁVÁNÍ

Hovoří-li se v této práci o vzdělání, je vždy chápáno jako výsledek procesu vzdělávání. Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2009) představuje vzdělání jako složku kognitivní vybavenosti člověka, která zahrnuje vědomosti, dovednosti, postoje a normy formované prostřednictvím vzdělávacího procesu. Vzdělání je zajišťováno institucí školství, jež je diferencováno do několika úrovní, a to vzdělání základního, středoškolského a vysokoškolského. Vzdělávání tak slouží k realizaci vztahů jedince a společnosti.

Pojmy vzdělání či vzdělávání se v literatuře svědků Jehovových objevují zpravidla ve vztahu k základnímu vzdělání, respektive náboženskému vzdělání. Pokud se s těmito pojmy, totiž škola, vzdělání či vzdělávání zabývá, pak je to v knihách, které jsou určeny pro mladé členy Společnosti. V české jazykové mutaci vyšly dvě knihy, respektive knihy o dvou dílech, a to Otázky mladých lidí s podtitulem praktické odpovědi (1991) a Otázky mladých lidí: praktické odpovědi (2008) druhý díl. Svědkové Jehovovi užívají označení vzdělávání také ve spojitosti se studiem vlastní nauky; hovoří o vzdělávání se v nauce Společnosti.

Na postoj Společnosti ke vzdělání může ukázat již to, že úvody kapitol pojednávajících o problematice vzdělávání začínají často negativním vymezením se, anebo vytvářejí dojem jakési ambivalence k pojmu vzdělání. Tuto dvojznačnost lze vyzorovat například v kapitole Škola a vrstevníci v druhém díle výše uvedené publikace, která začíná větou: „*Možná si říkáš, že jestli přežiješ školu, přežiješ už všechno*“ (Otázky mladých lidí: praktické odpovědi. 2. díl, 2008, s. 112).

4.1 Základní a střední vzdělání

V pozitivním slova smyslu se o vzdělání hovoří v souvislosti s vykonáváním práce ve sboru či pro sbor. „*Nejdůležitější ze všeho je, že tě školní vzdělání může vyzbrojit k vykonávání úkolů, které máš jako křesťan*“ (Otázky mladých lidí: praktické odpovědi, 1991, s. 137). Zdůrazňován je zejména význam dovednosti číst, neboť slouží ke studiu Bible a k oslovování potenciálních zájemců o nauku. Potřebnost různých úrovní čtení je dávana do souvislosti s výkony učňovských povolání, kterým odpovídá úroveň čtení druhého stupně základní školy. Taktéž poznatky všeobecného rázu patří mezi preferované kompetence členů Společnosti. Umožňují totiž svědkům komunikaci s osobami z nejrůznějších

oborů lidské činnosti. Středoškolské vzdělání je nejvyšší stupeň vzdělání, o kterém se Společnost ve svých publikacích nezmiňuje v souvislosti s negativními konotacemi.

4.2 Vysokoškolská studia

Kladné hodnocení školy a vzdělávání svědkové vyjadřují i v souvislosti s profánním zaměstnáním a uplatněním na trhu práce. Dokládají to i časté biblické výroky připisované králi Šalamounovi. „*Před krále se postaví; nepostaví se před obyčejné lidi*“ (Příslaví 22:29). Čímž vyjadřují to, že „řemeslo má zlaté dno“. Tyto průpovědi se však netýkají vysokoškolského vzdělání. To není v literatuře zmiňováno téměř vůbec. „*Scéna tohoto světa se mění*“ (1. Korint'ánům 7:31). „*To, co se požaduje dnes, bude možná zítra bezcenné*“ (Probud'te se!, 1994). Pouze jeden odstavec v knize *Otázky mladých lidí: praktické odpovědi* je věnován vysokoškolskému studiu, a to ve spojitosti se zaměřením se pouze na dobré známky, nikoli však na učení. Ve druhém dílu této knihy o vysokoškolském vzdělání není žádná zmínka.

Poněkud vyostřeněji se o hodnotě a smysluplnosti vysokoškolského vzdělání pro členy Společnosti vyjadřuje článek *Věčně napodobujeme vzor, který dal Ježíš* (2005, s. 10) z časopisu *Strážná věž*, tedy jakéhosi hlásného kanálu nauky Společnosti. Zde je třeba si uvědomit, že svědkové Jehovovi v podstatě bezmezně přijímají nauku, která je hlášána skrze periodika Společnosti. V tomto článku jeho autoři zdůrazňují prioritu služby Království, přičemž argumentují, že Jehova přeci ví, co potřebujeme a poměrně jednoznačně preferují volbu celodobé služby ve prospěch Společnosti, oproti volbě najít si standardní zaměstnání. Tyto dvě hodnoty tedy práci pro Společnost a práci „na trhu práce“ staví autoři článku ostře proti sobě.

O stanovisku Společnosti k vysokoškolskému vzdělání se dočítáme i ve článku *Dávejme pozor na své ‚umění vyučovat‘* (2008, s. 8), jehož autoři posuzují užitečnost vysokoškolského vzdělání ve vztahu ke studiu Bible. „*Biblická pravda přitahuje a uspokojuje upřímné lidi svou jednoduchostí. K tomu, aby ji člověk pochopil, nemusí mít akademické vzdělání.*“

V publikacích svědků Jehovových se o vysokoškolském studiu často hovoří v souvislosti s blížícím se koncem světa. Společnost uvádí v pochyb užitečnost takto tráveného času.

Srovnáme-li nauku hlášanou skrze publikace svědků Jehovových v minulých desetiletích, dojdeme k závěru, že pohled Společnosti na vysokoškolské vzdělání se téměř nemění a je

stále odmítavý. Tvrzení dokládá i článek *Cvič se ve zbožné oddanosti jako svém cíli* (1986, s. 22), kde se doslovně píše: „*Někteří mladí křesťané, kteří nemají vážné biblické odpovědnosti, dnes usilují o vysokoškolské vzdělání nebo o dobře placené celodenní zaměstnání, místo aby si vytyčili jako svou životní dráhu křesťanskou službu.*“

Na prvním místě by měla být služba pro Jehovu, stejně tak jako u Ježíše. „*Pojď, buď mým následovníkem*“ (2007, s. 84-85): „*Za prvé, služba byla Ježíšovou prvořadou činností. Mluvit o Království bylo jeho povoláním, jeho životním posláním a jeho hlavním zájmem.*“ „*Ježíš se ve službě nešetřil. Vkládal do ní nesmírnou energii.*“ A poslední bod, který svědkové uvádí: „*Ježíš považoval službu za naléhavou.*“

Tab.1 Počet členů církví podle dosaženého vzdělání v ČR

	ŘKC	ŘECC	PRAV	ČCE	CČSH	SCEAV	NSSJ	CASD
bez vzdělání	12127	77	198	355	163	61	154	28
z celku %	4,91	1,06	0,95	0,32	0,17	0,51	0,78	0,34
základní vzdělání	744728	2627	5408	28592	23966	3548	5700	1986
z celku %	30,16	36,2	25,8	26,13	24,92	29,73	29	23,9
vyučen bez maturity	569052	1220	2705	21981	22464	3559	3927	1538
z celku %	23,04	16,81	12,92	20,09	23,36	29,82	19,95	18,5
stř. odb. bez maturity	399 545	864	2406	17124	17267	798	3556	1140
z celku %	16,18	11,9	11,5	15,65	17,95	6,69	18,06	13,71
úplné střední a vyšší	568099	1722	6321	28904	24220	3104	5387	2866
z celku %	23	23,72	30,19	26,41	25,18	26,01	27,36	34,48
vysokoškolské	165741	698	3701	12074	7727	843	878	720
z celku %	6,71	9,62	17,67	11,03	8,03	7,06	4,46	8,66
nezjištěné vzdělání	10360	50	201	395	372	20	87	35
celkový počet členů	2 469 652	7258	20940	109425	96179	11933	19689	8313

ŘKC	Církev římskokatolická
ŘECC	Církev řeckokatolická
PRAV	Pravoslavná církev v českých zemích
ČCE	Českobratrská církev evangelická
CČSH	Církev československá husitská
SCEAV	Slezská církev evangelická augsburského vyznání
NSSJ	Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
CASD	Církev adventistů sedmého dne

Zdroj: ČSÚ, 2003

Z výše uvedené tabulky je patrné, že podle sčítání obyvatel provedeném ČSÚ v roce 2001 mají svědkové Jehovovi nejnižší podíl vysokoškolsky vzdělaných členů z v České republice registrovaných církví a náboženských společností. Tabulka obsahuje pouze osm nejpočetnějších církví a náboženských společností, mezi které patří i Náboženská společnost Svědkové Jehovovi.

4.3 Teokratická škola kazatelské služby

V jednotlivých sborech svědků Jehovových se každý týden koná teokratická škola kazatelské služby – opatření od samotného Jehovy (Co nám působí radost, když chodíme v ryzosti, 2006). Vznikla v roce 1943 s cílem vyškolit z mladých, ale i starších svědků Jehovových úspěšné hlasatele Božího Království (Výchova podle biblických zásad přináší dobré ovoce, 2007). Na každý rok vychází nový program TŠKS, dle kterého takzvaný „Dozorce“ postupuje a řídí chod TŠKS. Program TŠKS je popsán v následujících odstavcích.

V úvodu TŠKS zkušený starší nebo služební pomocník první čtyři minuty věnuje rozboru biblických myšlenek z přiděleného čtení. Bratr by měl pak látku prakticky uplatnit na potřeby sboru. Hlavním cílem rozboru týdenního čtení je pomoci posluchačům, aby pochopili, proč a v čem jsou tyto informace cenné. Následující čtyři minuty spočívají v přečtení vybraného textu. Během dalších 5 minut je přidělen úkol některé ze zúčastněných dívek. Rámec (komu bude úkol fiktivně prezentovat) jí buď zadá Dozorce školy, nebo si některý z rámců vybere. Sestře, která pracuje na úkolu, je Dozorcem přidělena ještě partnerka. Poslední pětiminutový úkol může být přidělen jak bratrovi, tak sestře. Vybraný účastník pak rozvede zadaný námět. Nejsou-li v zadání úkolu uvedeny žádné podklady, studující si potřebné informace najde v publikacích svědků Jehovových sám. Po splněných úkolech následují dvě minuty, během kterých Dozorce dává zúčastněným rady, konkrétně upozorní na to, co bylo v úkolu působivé, další konstruktivní rady může každý studující dostat soukromě po shromáždění nebo jindy (Program teokratické školy na rok 2009, 2008).

Celý program by neměl přesáhnout 30 minut. Jednou za dva měsíce Dozorce provede dvacetiminutové opakování, jehož podkladem bude látka probíraná na předešlých setkáních.

Další podrobnosti ohledně TŠKS byly zjišťovány prostřednictvím rozhovorů se svědky Jehovovými v rámci empirické části.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÁ ČÁST

Kapitola s názvem „Výzkumná část“ otevírá empirický úsek diplomové práce. Tato část práce popisuje metodologii výzkumného šetření, tedy cíle, výzkumný problém a jednotlivé výzkumné otázky, plán výzkumu, výzkumnou metodu, výzkumný vzorek, metodu získávání dat, přípravu a zhodnocení dat. Závěr kapitoly tvoří vyhodnocení a seznámení s výsledky výzkumu, přičemž nejdůležitější zjištění jsou zdůrazněna ve shrnutí empirické části.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem navrženého výzkumu je popsat a prozkoumat současné postoje ke vzdělání členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi vzhledem k věku, pohlaví, dosaženému vzdělání členů Společnosti a zároveň zjistit, zda postoje ke vzdělání souvisejí s naukou Náboženské společnosti svědkové Jehovovi.

Výzkum také doplní informace o procesu denominalizace Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi v oblasti postojů ke vzdělání, respektive možné změně postojů ke vzdělání.

Poznatky získané prostřednictvím výzkumu se neomezují pouze na oblast problematiky sociální pedagogiky, ale můžeme je chápat jako přínos multidisciplinární, neboť se vztahují na oblast religionistiky, psychologie a rovněž na oblast sociální práce.

Přínos výzkumu lze spatřit v několika oblastech. Dle Maxwellova (In Švaříček, Šed'ová a kol., 2007) jsou cíle členěny do tří kategorií:

1. Intelektuální cíle:
  - Zjištění aktuálních postojů členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi ke vzdělání.
  - Zjištění souvislosti mezi postoji svědků Jehovových ke vzdělání a naukou Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.
  - Zmapování aktuálního stavu procesu denominalizace Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi v oblasti vzdělání.
2. Praktické cíle:
  - Nové informace mohou posloužit k zefektivnění práce pracovníků v pomáhajících profesích.
  - Poznatky získané prostřednictvím výzkumu budou nabídnuty k prezentaci v odborném časopise Dingir.

3. Personální cíl:

- Obohacení o informatice v oblasti, kterou se autorka zabývá.
- Získané informace mohou být využity pro následný výzkum svědků Jehovových v rámci doktorského studia.

5.2 Výzkumný problém

Na základě stanovených cílů byl formulován výzkumný problém, jenž zní Postoje svědků Jehovových ke vzdělání. V souladu s výzkumným problémem a stanovenými cíli byly dále vymezeny výzkumné otázky.

1. Jaké jsou postoje členů Náboženské skupiny Svědkové Jehovovi ke vzdělání?
2. Existuje souvislost mezi věkem, pohlavím a délkou členství svědků Jehovových ve Společnosti a jejich postoji ke vzdělání?
3. Jaká je souvislost mezi postoji svědků Jehovových ke vzdělání a naukou Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi?

5.3 Hypotézy

V rámci druhé výzkumné otázky byly stanoveny následující věcné hypotézy, jež výzkumník ověřoval.

H1 Předpokládáme, že se zvyšujícím se věkem členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi nepřisuzují svědkové Jehovovi vzdělání vyšší hodnotu.

H2 Předpokládáme, že muži na rozdíl od žen v Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi přisuzují vyšší hodnotu pojmu vzdělání.

H3 Předpokládáme, že se zvyšující se délkou členství v Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi hodnotí svědkové Jehovovi vzdělání jako méně důležité.

Vyšší hodnotou se pro účely této práce rozumí rozdíl mezi hodnotami v posuzování pojmů.

5.4 Plán výzkumu

Navržení plánu výzkumu reflektuje požadavky výzkumného problému, výzkumných otázek, typ respondentů a splňuje požadavky na plánování výzkumu jak kvalitativního, tak kvantitativního. Data byla shromažďována prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru, sémantického diferenciálu a analýzy dokumentů. V závěru byla uskutečněna komparace nauky Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi se získanými daty o postojích svědků

Jehovových ke vzdělání. Plán výzkumu je podrobně popisován v následujících podkapitolách.

5.5 Výzkumné metody

V empirické části byl aplikován smíšený výzkum, jenž dovoluje využití metod kvalitativních a kvantitativních. Takto zvolený výzkum umožnil provedení kvalitativních polostrukturovaných rozhovorů a analýzy videozáznamu a audiozáznamu, u kterých proběhlo otevřené a axiální kódování, tvorba kategorií, vyhodnocení výsledků a kvantitativní šetření prostřednictvím sémantického diferenciálu, jeho zpracování, analýza a vyhodnocení získaných dat.

Pro zodpovězení výzkumné otázky číslo 1 sloužila data získaná prostřednictvím rozhovorů se čtyřmi respondenty, členy Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi. Sémantický diferenciál, který vyplnilo padesát dva respondentů, poskytl potřebné informace pro zodpovězení výzkumné otázky číslo 2.

Vzhledem k cílům empirické části byla dále zvolena metoda komparace, jež sloužila k zodpovězení 3. výzkumné otázky, týkající se srovnání zjištěných postojů svědků Jehovových s naukou Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, jimiž jsou respondenti členy.

Pro komparaci byla využita data z polostrukturovaného rozhovoru, analýzy videozáznamu a audiozáznamu, sémantického diferenciálu a data zpracovaná z publikací Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, o které se výzkumník opíral i při zpracovávání teoretické části diplomové práce.

5.6 Metoda výběru výzkumného vzorku

Pro účely tohoto výzkumu byl jako metoda výběru výzkumného vzorku zvolen záměrný (účelový) vzorek. Jako nejrozšířenější metoda výběru kvalitativního přístupu umožnila zvolit výzkumný vzorek s ohledem na přístupnost a ochotu respondentů spolupracovat.

V případě navrženého výzkumu byl výzkumný vzorek tvořen členy Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi ze sborů svědků Jehovových ve Zlíně. Základní soubor, tedy celkový počet svědků Jehovových ve Zlíně je 286 osob. Ve výzkumu bylo osloveno 100 členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi. Výzkumu se zúčastnilo 52 respondentů, kteří ochotně vyplnili sémantický diferenciál. Rozhovory poskytli 4 respondenti. Kontakt

na tyto respondenty výzkumníkovi zprostředkoval člen Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.

Tab. 1 Respondenti pro rozhovor

Kritéria	Respondent č. 1	Respondent č. 2	Respondent č. 3	Respondent č. 4
pohlaví	žena	muž	žena	žena
věk (v letech)	24	38	18	62
vzdělání	VŠ	SŠ	ZŠ	SOU
délka členství (v letech)	6	13	0,5	27

Výběr respondentů se odvíjel od účasti svědků Jehovových na shromáždění sboru a závisel také na ochotě respondentů spolupracovat. Při výběru respondentů se dbalo na to, aby vybraný výzkumný vzorek zahrnoval zástupce ženského i mužského pohlaví, různé věkové kategorie, všechny typy možného dosaženého vzdělání a různou délkou členství v Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.

Pro analýzu dokumentů byly vybrány dostupné proslovy dvou představitelů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi. První videozáznam proslovu člena vedoucího sboru svědků Jehovových Gerrita Lösche na Zvláštním shromáždění svědků Jehovových v Monze v Itálii ze dne 22. května 2005 a audiozáznam proslovu člena pražské rodiny betel Zbyňka Bucifala na oblastním sjezdu svědků Jehovových s názvem Následujme Krista! ze 7. července 2007 v Praze.

5.7 Metoda získávání dat

Data lze získávat různými metodami. Požadavky na typy získávaných informací splňoval polostrukturovaný rozhovor, analýza dokumentů a sémantický diferenciál.

5.7.1 Polostrukturovaný rozhovor

Nejrozšířenější metodou interview je polostrukturovaný rozhovor. Výzkumníkovi umožňuje předejít nevýhodám nestrukturovaného a plně strukturovaného rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor oproti nestrukturovanému rozhovoru klade větší nároky na technickou přípravu. Předem se vytvoří schéma okruhů otázek, jejichž posloupnost ani přesné znění není závazné. Jádro rozhovoru pak tvoří otázky a témata, na něž se tazatel během rozhovoru zaměřuje (Miovský, 2006). Polostrukturovaný rozhovor je možné realizovat v různém prostředí.

Přípravné fázi tvorby polostrukturovaného rozhovoru předcházelo pečlivé studium literatury popisující tuto metodu sběru dat. Následovalo vytvoření otázek strukturovaných dle obsahu, formy a zaměření na čas. Posloupnost otázek situovaných v čase k minulosti, přítomnosti a budoucnosti respektovala i náročnost otázky na zodpovězení.

Rozhovor sestával z 23 otázek, jež se členily na otázky úvodní (2 otázky), hlavní (8 otázek), navazující (11 otázek) a ukončovací (2 otázky). Rozhovory byly doplňovány i podotázkami. Položeny nebyly v případě, že respondent otázku zodpověděl v rámci otázky předchozí.

Otázky byly formulovány jasně, stručně a srozumitelně a jejich počet byl určen s ohledem na délku rozhovoru. Předpokládaná délka rozhovoru činila 40 až 60 minut.

Rozhovory s respondenty probíhaly vždy na klidném místě a v soukromí. Tři rozhovory se odehrály v relaxační místnosti pro studenty v budově U13 ve Zlíně, čtvrtý rozhovor proběhl v bytě respondentky.

5.7.2 Analýza dokumentů

Za specifickou oblast výzkumu lze považovat práci s dokumenty. Mezi použité metody získávání dat patří i analýza dokumentů. Analýza probíhala u dvou dokumentů, které vznikly nezávisle na výzkumné činnosti. Nebylo tedy možné žádným způsobem předem modifikovat jejich podobu.

Jako první zdroj údajů byl analyzován videozáznam proslovu člena Vedoucího sboru svědků Jehovových Gerrita Lösche na Zvláštním shromáždění svědků Jehovových v Monze v Itálii dne 22. května 2005, ve kterém vyjadřuje oficiální stanovisko svědků Jehovových k vysokoškolskému vzdělání. Jako druhý zdroj údajů posloužil audiozáznam proslovu člena pražské rodiny betel Zbyňka Bucifala na oblastním sjezdu svědků Jehovových s názvem Následujme Krista! ze 7. července 2007 v Praze. Videozáznam i audiozáznam byly získány prostřednictvím webových stránek straznavcz.cz.

5.7.3 Sémantický diferenciál

Sémantický diferenciál je metoda sběru dat pro měření psychologických významů pojmů v různých dimenzích, přičemž využívá opačných adjektiv, kterým respondent přisuzuje subjektivní hodnotu na sedmibodové škále. Výsledky hodnocení pojmů se zanáší do trojrozměrného prostoru, tzv. sémantického pole.

Úvod k sémantickému diferenciálu vždy obsahoval otázky na věk, pohlaví, nejvyšší dosažené vzdělání, v případě přerušení studia důvod přerušení, věk při vstupu do Společnosti a délku členství ve Společnosti. Poslední dva údaje nebyly využity jako kritéria pro zjišťování vztahu členů k hodnoceným pojmům.

Sémantický diferenciál sestával z deseti pojmů, jež respondent hodnotil prostřednictvím dvanácti bipolárních adjektiv odpovídajících dimenzi hodnocení (4 adjektiva), potence (4 adjektiva) a aktivity (4 adjektiva).

Respondent přisuzoval adjektiva k pojmům: Škola, Vzdělání, Vědomosti, Studium na VŠ, Já, Rodiče, Výchova, Svědkové Jehovovi, Teokratická škola kazatelské služby, Učení.

Adjektiva škály faktoru hodnocení: dobrý – špatný, světlý – tmavý, krásný – ošklivý, příjemný – nepříjemný.

Adjektiva škály faktoru potence: hrubý – jemný, těžký – lehký, silný – slabý, hluboký – mělký.

Adjektiva škály faktoru aktivity: hranatý – kulatý, aktivní – pasivní, rychlý – pomalý, ostrý – tupý.

Uspořádání a rozložení adjektiv dodržovalo níže uvedené zásady:

- adjektiva reprezentující jednotlivé dimenze nebyla umístěna za sebou, ale prokládala adjektiva reprezentující jiné dimenze,
- adjektiva byla náhodně zrcadlově otáčena,
- počet adjektiv nebyl příliš velký, aby nedošlo k únavě respondentů.

Dodržením těchto požadavků a zásad se předešlo zkreslení, ke kterému by mohlo dojít při vyplňování sémantického diferenciálu respondentem.

Sémantický diferenciál byl respondentům předám na shromáždění svědků Jehovových v prostorách sálu Království ve Zlíně-Malenovicích, jenž se uskutečňuje jednou týdně pro každý sbor zvlášť. Účastnili se i členové, kteří jsou členy druhého sboru svědků Jehovových ve Zlíně.

5.8 Příprava a zobrazení dat

Příprava a zobrazení dat probíhaly u všech metod získaných dat zvlášť s ohledem na využitou metodu získávání dat. U dat získaných polostrukturovaným rozhovorem, videozáznamem a audiozáznamem proběhla fixace, úprava a zobrazení. Průběžná redukce dat se ode-

hrávala souběžně s jejich analýzou. Zobrazování dat z vyplněných sémantických diferenciálů odpovídalo hodnoceným pojmům a vybraným faktorům, ke kterým se vztahovala bipolární adjektiva.

5.8.1 Transkripce a zobrazení rozhovoru

Jednotlivé rozhovory s respondenty byly přepsány z digitálního diktafonu do písemné podoby, takzvanou doslovnou transkripcí. Neverbální projevy v průběhu rozhovorů tazatel nezaznamenával, ale reflektoval a v důsledku těchto projevů upravoval způsob vedení rozhovoru.

Písemná podoba rozhovorů umožnila pracovat s rozhovory na úrovni příslušných kódů, porovnávat jednotlivé pasáže rozhovorů mezi respondenty, zvýrazňovat důležité prvky a opatřovat komentáři.

Bylo vytvořeno pět kategorií, které napomohly k redukci dat. Vytvořené kódy se tak přiřadily k různým kategoriím, které vznikaly ad hoc.

Nově vzniklé kategorie byly:

1. suficientní vzdělání
2. vysokoškolská studia
3. Jehovovo vzdělání
4. Teokratická škola kazatelské služby
5. kérygmatická doporučení.

V návrhu kategorií se odráží stěžejní body pohledů svědků Jehovových na vzdělání nejen ve školním prostředí, ale i v prostředí Společnosti a v rodinném prostředí svědků Jehovových.

Bylo vytvořeno pět obsáhlých tabulek dle kategorií členěných do čtyř sloupců. Každý sloupec byl označen číslem respondenta a obsahoval kódy, jež označovaly významové celky rozhovorů, které dotyčný uvedl při dotazování ke konkrétní otázce. Tyto tabulky redukovaly podstatnou část získaných dat téměř z padesáti stran textu.

5.8.2 Transkripce a zobrazení videozáznamu a audiozáznamu

Záznamy proslovů byly přepsány v plném znění do písemné podoby, stejným způsobem jako rozhovory, to znamená doslovnou transkripcí.

S přepsanými proslovky se následně pracovalo na úrovni kódů, jimiž byly opatřeny významové celky rozhovorů. Jelikož byly proslovky vytvářeny nezávisle na sobě, lišily se i jednotlivé pasáže, o kterých se řečníci zmiňovali. Proto se v některých kategoriích promítaly kódy spíše z jednoho proslovu více, než z druhého.

Redukce dat probíhala v návaznosti na tvorbu kategorií. Kódy se řadily do pěti kategorií:

1. hodnota
2. suficientní vzdělání
3. vysokoškolská studia
4. Jehovovo vzdělání
5. kerygmatická doporučení.

Postup řazení kódů a vytváření kategorií u proslovů se shodoval s postupem použitým pro zpracování rozhovorů.

5.8.3 Zobrazení sémantického diferenciálu

Data získaná prostřednictvím sémantického diferenciálu byla zanesena do tabulkového editoru MS Excel. Odpovědím respondentů byly přiřazeny hodnoty od 1 do 7. Teprve tyto hodnoty mohly být zaznamenány do tabulkového editoru MS Excel pro následné zpracování. Soubor obsahoval jedenáct sešitů, které odpovídaly hodnoceným pojmům. Jeden sešit byl věnován základním kritériím zodpovězeným v úvodu sémantického diferenciálu. Hodnoty posuzovaných adjektiv byly členěny dle příslušných faktorů.

Průměrné hodnoty jednotlivých faktorů všech hodnocených pojmů se pro názornost zobrazily v tabulkách, a to nejprve dle posloupnosti pojmů, jež respondenti hodnotili a dále pak od nejvyšších průměrných hodnot k nejnižším hodnotám pro každý faktor zvlášť.

Výsledné průměrné hodnoty získaly na významu teprve při znázornění v sémantickém poli, kdy se zobrazily souvislosti mezi hodnocenými pojmy.

Součty hodnot jednotlivých řádků faktoru hodnocení každého respondenta zvlášť se zanesly do programu Statistica a provedla se shluková analýza, díky které bylo možno zobrazit blízkost či vzdálenost hodnocených pojmů.

Z důvodu zpracování dat ve Statistice se kritériím pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání přiřadila číselná hodnota. Pro kritéria věk a délka členství ve Společnosti se vytvořily věkové kategorie, z nich každou zastupovala jedna číselná hodnota.

5.9 Vyhodnocování

Vyhodnocování získaných informací probíhalo na úrovni kvalitativní i kvantitativní dle vybraných metod pro získávání dat. Zvlášť byla provedena analýza polosrukturovaných rozhovorů a proslovů a zvlášť zpracování a analýza sémantických diferencíálů.

5.9.1 Analýza kvalitativních dat

Získaná kvalitativní data neměla pevnou strukturu, čímž se komplikuje vyhodnocování. Jistou míru struktury zajistil polostrukturovaný rozhovor a stanovená posloupnost kladených otázek. Usnadnila se tak i realizace redukce dat. Vyhodnocování a interpretace dat se však neobešla bez přímých citací z rozhovorů.

Pro účely této práce bylo vybráno kódování po významových celcích. V popředí tohoto pojetí stojí otázka „Jaká je hlavní myšlenka vyjádřená tímto významovým celkem?“ Vybraný úsek textu byl označen pojmem a po té se výzkumník vrátil k podrobnější analýze tohoto pojmu.

Během axiálního kódování se hledaly příčiny, které vedly ke konkrétním jevům. Zkoumal se kontext, tedy podmínky, které ovlivňují postoje svědků Jehovových ke vzdělání. Otevřené a axiální kódování bylo použito pro analýzu polostrukturovaného rozhovoru i videozáznamu a audiozáznamu.

5.9.2 Analýza kvantitativních dat

Při analýze odpovědí ze sémantických diferencíálů se pracovalo s jednotlivými pojmy na základě příslušnosti k daným dimenzím. Hodnoty odpovědí se sečetly v rámci jednotlivých dimenzí a vypočítal se aritmetický průměr pro každou dimenzi zvlášť.

Vztahy mezi proměnnými jako věk, pohlaví, dosažené vzdělání a průměrnými hodnotami faktorů hodnocených pojmů se zjišťoval prostřednictvím programu Statistica. Ačkoliv byl jednou z proměnných i věk při vstupu do Společnosti, ve výzkumu se s tímto údajem nepracovalo.

Data nebyla normálně rozdělena, proto se počítal neparametrický Mann-Whitneyův U test a Kruskal Wallis. ANOVA. Pro účely zjištění vztahu mezi postoji respondentů k hodnoceným pojmům v souvislosti s pohlavím sloužil k výpočtu Mann-Whitneyův U test. Souvislost mezi kategoriemi věk, dosažené vzdělání, délka členství a postoji hodnocených pojmů se zjišťovala Kruskal Wallis. ANOVOU.

Dále byla provedena shluková analýza-metoda hierarchického shlukování s cílem zjistit, zda lze pojmy členit podle podobnosti do skupin. Pro účely shlukové analýzy byly použity vypočítané průměry pojmů u faktoru hodnocení na úrovni každého respondenta. Pro analýzu míry podobnosti jednotek se použila Euklidova distance D , která se vypočítala prostřednictvím programu Statistica.

5.9.3 Komparace

Komparace, jakožto metody umožňující srovnání dvou a více textů, bylo využito i v této diplomové práci. Použití komparace umožnilo zjistit, zda se v průběhu let 1980 až 2009 změnili postoje Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi ke vzdělání a pokud ano, jak se tyto změny promítají v postojích členů této Společnosti ke vzdělání.

Ke srovnání posloužily publikace Společnosti, dále dva proslovy vedoucích představitelů, výsledky rozhovorů a sémantických diferencíálů, přičemž se zjišťovalo, zda se shodují nebo liší postoje Náboženské Společnosti Svědkové Jehovovi a členů této Organizace, a pokud se shodují či liší, tak v jakých aspektech.

Data pro komparaci autorka získávala v průběhu celého výzkumu.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Jelikož byl pro účely tohoto výzkumu zvolen jak kvalitativní, tak kvantitativní způsob analýzy dat, jsou výsledky výzkumu rozčleněny do dvou podkapitol, z nichž první podkapitola zahrnuje výsledky analýzy kvalitativních dat získaných prostřednictvím rozhovorů a analýzou dat z audio a video záznamů veřejných projevů představitelů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a druhá podkapitola přináší výsledky analýzy sémantických diferencíálů.

6.1 Výsledky analýzy kvalitativních dat

Výsledky analýzy kvalitativních dat jsou prezentovány prostřednictvím kategorií sestávajících z kódů zastupujících významové celky rozhovorů a jejich interpretací. Pro úplnost je analýza kvalitativních dat doplněna přímými citacemi z rozhovorů.

6.1.1 Výsledky analýz rozhovorů

6.1.1.1 *suficientní vzdělání*

Kategorie byla vytvořena na základě následujících vybraných kódů:

základní škola, střední škola, změna přístupu, politická situace, současná situace, školní výsledky, nutné vzdělání, střední odborné učiliště, vztah ke škole, přístup učitelů, požadavky na žáka

První kategorie zachycuje pohled jednotlivých respondentů na vzdělání jako na nezbytný prvek existence člověka ve společnosti. Dotazovaní členové společnosti zaujímali shodný postoj ke vzdělání získávanému na základní škole, byť jejich prospěch byl různý. Respondentka č. 1 hodnotí studium na základní škole jako bezproblémové. Opačné zkušenosti se školními výsledky uvádí respondent č. 2. „*No já jsem se učil velice špatně. Na základní škole úplně prachmizerně.*“ Srovnává též studium za doby totality a studium dnes a posuzuje dnešní nároky základních škol jako velmi mírné. Respondentka č. 4 taktéž uvádí, že její studijní výsledky nebyly dostačující pro studium na střední škole a netají se skutečností, že do školy chodila nerada. Respondentka č. 3 neuvádí bližší informace o své docházce na základní školu.

Středoškolská studia respondenti hodnotili rovněž shodně, tedy jako potřebná pro získání kompetencí pro budoucí povolání. Respondentka č. 4, jako jediná absolventka středního

odborného učiliště mezi dotazovanými, vzpomíná na provázanost studia s praxí, kterou vykonávala velmi ráda.

Retrospektivně respondentky č. 1 a 4 doznávají, že by vzhledem k současné situaci přistupovaly ke studiu zodpovědněji. Respondentka č. 4 jako hlavní důvod nižších studijních ambic přisuzuje i absenci vyššího počtu vysokých škol, jako je dnes, a tím pádem i nižší poptávce po vzdělaných a kvalifikovaných pracovnících. Respondentka č. 3, coby současná studentka gymnázia, vnímá své studium jako prioritu a věnuje mu převážnou část svého času, avšak nespokojenost zmiňuje ve vztahu k přístupu k žákům ze strany učitelů, kteří kladou důraz na individuální výkonnost a nevedou žáky ke spolupráci, nýbrž vyzývají k individualismu, jenž je v rozporu s naukou svědků Jehovových.

Základní a středoškolské vzdělání či učňovské vzdělání s maturitou považují respondenti za nezbytné pro budoucí život a pro získání zaměstnání.

6.1.1.2 vysokoškolská studia

Pro kategorii se staly stěžejními tyto pojmy:

podpora VŠ, nadbytečnost VŠ, očekávání od VŠ, vědomosti vs. vzdělání, přístup k VŠ, poptávka, předpoklad úcty, poznávání, nedostatek informací

Pro jednoznačnou podporu vysokoškolského studia se vyjádřila pouze jedna respondentka, která studium sama absolvovala a pokračuje ve studiu i nadále. Říká: „*Pokud na to člověk má a baví ho to, ať jde*“. Ambivalentní postoj k vysokoškolskému studiu zaujal respondent č. 2., který zastával názor „*každý jak chce*“. Určité pochybnosti však projevil v souvislosti s velkým počtem absolventů, kteří se nemohou uplatnit na trhu práce. „... *když vidím u mě v práci holku, která pracuje za Kč 70,- na hodinu na knihárně a otáčí listy v knižce a má vysokou ...A na co?*“ Patrné byly obavy u respondentky č. 3, která zvažovala studium na vysoké škole, ale byla si vědoma povinností, které vyplývají z účasti ve sboru a doporučení, která jsou zmiňována výše. Připouští však nutnost návaznosti vysokoškolského studia po absolvování gymnázia. Respondentka č. 4 se k podpoře či nadbytečnosti VŠ nevyjadřuje obecně, ale hodnotí vzdělání ve vztahu k osobám s vysokoškolským vzděláním a bez vysokoškolského vzdělání v jejím blízkém okolí. Zástupce obou skupin hodnotí jako rovnocenné a schopné spolupráce, přičemž osoby s nižším vzděláním, které označuje jako „*dělníky*“, pokládá za nejdůležitější. Vzdělávání se k určitým profesím srovnává s kvalitně odvedenou prací. Obě tyto činnosti, pokud jsou vykonávány, by měly být uskutečňovány

pro zalíbení se Bohu. Proklamuje absenci kompetence vyjádřit se k tématu blíže, neboť není dostatečně informována o vysokoškolském studiu.

Respondent č. 2 od vysokoškolského studia očekává především získání kompetencí pro řešení problémů vztahujících se ke studovanému oboru. „*Dostaneš nějaký základ a potom, když stojíš před problémem, tak ho musíš vyřešit, vypočítat, vědět, kde to najít.*“ Tento „základ“ ale můžeme dle jeho slov získat i na střední škole. Respondentka č. 1 si od vysokoškolského vzdělání slibuje vyšší šance na uplatnění na trhu práce. Dodává: „*přeci jenom s tou vysokou školou máš větší uplatnění*“. Průběh studia ji zároveň přinášel uspokojení ve formě poznávání a získávání nových informací. Jako předpoklad pro práci v oblasti, jež respondentku č. 3 zajímá, považuje získání vysokoškolského vzdělání. Připouští však, že práce pro sbor je důležitější než sekulární studium. Od absolventů vysokých škol očekává schopnost chápat věci v širších souvislostech.

Při hodnocení vysokoškolského vzdělání ve vztahu k vědomostem se respondenti ve svých odpovědích shodovali. Absolvování vysokoškolského studia nepovažovali za záruku nabytí vědomostí a znalostí. Respondentka č. 1 dokonce upozorňuje na špatné posuzování vzdělání společností, kdy je za inteligentního považován ten, kdo má vysokou školu. Sama připouští, že k ní, coby držitelce vysokoškolského titulu, se změnil i přístup okolí k její osobě jako členky svědků Jehovových. Kontakt s veřejnou institucí popisuje následovně: „... *když ten titul nebyl, tak se dívali skrz prsty, to bude nějaká blbá vymazaná tou jejich společností, a když už mám ten titul bakalář, tak se dívají jinak*“. V očích respondentky č. 4 nezískávají vysokoškoláci žádné uznání, vždy zdůrazňuje přínos dělnické vrstvy.

Různé pohledy na vysokoškolské studium jsou nejen mezi jednotlivými svědky, ale liší se i sbor od sboru. „*Tak třeba sbory tady se dívají na, konkrétně tady náš sbor se na vzdělání dívá jinak než sbor v Brně.*“ A dále respondentka č. 1 dodává: „*Ale tady ve sboru se dívá na mladé, aspoň já mám ten pocit, na mladé lidi, kteří jdou na vysokou školu přes prsty, jo*“.

6.1.1.3 Jehovovo vzdělání

Význačné kódy vztahující se k uvedené kategorii:

sekulární vzdělání, vzdělání v pravdě, nezbytné vzdělání, odkaz na autoritu, přínos Jehova vzdělání, přístup k práci, přístup ke vzdělání, život v Pravdě, samostudium

Svědkové Jehovovi rozlišují mezi vzděláním získaným studiem ve škole, zde jej označujeme jako sekulární vzdělání a vzděláním v pravdě, které se členům dostává prostřednictvím společnosti, tedy vzděláním od samotného Boha, od Jehovy.

Striktní oddělení těchto dvou vzdělání zdůrazňovala respondentka č. 4., která uznávala nutnost základního vzdělání, ale do popředí vždy dávala všeobecné vzdělání o Bibli. „...člověk, který pozná boží slovo, tak se vzdělává celkově sám, jako tvoří tu společnost dobrou“. A dále dodává: „... když se vzděláváte biblicky, tak jste lepší člověk ...“. Domnívá se, že pokud by se lidé nechali vést Bibli, svět by byl jiný, láskyplný, nebyly by vraždy, které jsou na denním pořádku. S tímto názorem se setkáváme i u respondentky č. 1.

Víra a Jehovovo učení jsou u svědků Jehovových na prvním místě. To dokazuje i tvrzení respondentky č. 1, která říká: „... na prvním místě je život pro tu víru, spíš pro Boha ... ale to vzdělání je dneska důležité“.

Respondenti ve svém projevu nezdůrazňují svá slova prokládali biblickými citáty, a dokládali tak neomylnost svého tvrzení přesnými výklady Bible, čímž zdůrazňovali výlučnost své pravdy.

Dotazovaní respondenti věnují práci pro sbor, přípravám na TŠKS a samostudiu nauky nemalé množství času. Respondentky č. 1 a 3 věnují výše uvedeným činnostem přibližně deset hodin týdně. Respondent č. 2 odhaduje věnovaný čas pro společnost na více než deset hodin týdně. Dodává, že z pozice staršího zajišťuje provoz sálu, zabezpečuje technické záležitosti a samozřejmě se stará o ostatní členy sboru, což vede k nárůstu časové dotace věnované společnosti. Každodenně se službě věnuje respondentka č. 4, která pro sbor pracuje jako pomocný průkopník a činnosti se věnuje minimálně dvě hodiny denně.

6.1.1.4 Teokratická škola kazatelské služby

Kategorie zaštiťuje tyto pojmy:

náplň TŠKS, účel TŠKS, přínos TŠKS, ocenění TŠKS, účast na TŠKS, čas konání TŠKS, ohleduplnost, frekvence projevů, obava, příprava, rozdílné role, věk účastníků, důvody zájmu, dobrovolnost, trvání, změna přístupu, vývoj společnosti

Téma Teokratická škola kazatelské služby byla všem respondentům velmi blízká a její hodnocení bylo vždy kladné. TŠKS respondenti navštěvují pravidelně. TŠKS se mohou účastnit jak pokřtění, tak nepokřtění zvěstovatelé. Z uvedených informací vyplývá, že se jí účastní, až na ojedinělé výjimky a malé děti, všichni členové společnosti, ačkoliv jak re-

spondenti uvádějí, je nepovinná a její účast závisí na svobodném rozhodnutí každého člena. TŠKS mohou navštěvovat všichni členové bez výjimky, to znamená, že se zde shledávají osoby různých věkových kategorií, dětmi předškolního věku počínaje a osobami důchodového věku konče.

Činnosti v TŠKS se rozlišují s ohledem na pohlaví členů. Muži mají přípravné čtení z Bible, které je soustavně připravuje na budoucí vedení sboru. Ženy plní cvičné úkoly na zadané téma, jež mají během pěti minut vysvětlit. Je na výběr několik rámců pro zpracování úkolu. Téma se vysvětluje vzhledem ke službě, k příbuzenstvu, spolupracovníkovi, vyznavači jiného náboženství nebo vyznání. Při každém úkolu se zároveň pracuje na určitém znaku, například na výslovnosti, výšce hlasu, modulaci, přiměřenosti výšky hlasu či osobním vzhledu. Ženy při plnění úkolu pracují s literaturou a po vypracování úkolu demonstrují zpracované téma. Úkoly si členové vypracovávají s měsíčním předstihem.

Respondent č. 2 popisuje TŠKS z pozice staršího ve sboru. Na každý program si co nejdůkladněji připravuje jeden až dva pětiminutové proslovy. Jednou za tři měsíce připravuje třicetiminutovou přednášku. Četnost projevů členů není přesně stanovena a odvíjí se od smělosti každého ze sboru. Je možné veřejně prezentovat jednou i čtyřikrát do roka.

Co je však účelem TŠKS? Respondentka č. 1 říká, že účelem TŠKS je naučit se mluvit s lidmi ve službě, tedy se stávajícími a potenciálními zájemci o nauku svědků Jehovových. Svědkové se učí navazovat kontakty s lidmi, správným způsobem využívat hlas, vhodně se oblékat a dbát na čistotu pomůcek.

Přínos TŠKS pro členy, respektive pro celou společnost svědků Jehovových, spočívá v postupném zlepšování komunikačních schopností svědků, jež jsou zásadní při jednání s lidmi. Členové se vzájemně obohacují o své know-how a zdokonalují se při prezentaci vlastní nauky. Práce na mluvnických znacích učí frekventanta TŠKS bez bázně hovořit s jinými lidmi, vést rozhovory o rozličných tématech, pracovat s literaturou a zpracovávat informace. Účastníci se dozvídají více obohacujících informací, než ze samostatného studia literatury a učí se vytvářet si osnovy vlastního projevu. TŠKS napomáhá k odstranění ostychu a trémy, zbavuje strachu a učí odpovědnosti. Velký přínos TŠKS uvádí respondentky č. 3 a 4. Před příchodem do TŠKS se respondentka č. 4 vnímala jako bojácná, cítila obavy z veřejného zesměšnění. „... *kam mě posadili, tak tam jsem seděla a nikdy jsem se neprojevila.*“ Prostřednictvím vzdělávání se v TŠKS získala sebedůvěru a „začala si věřit“. „*Zkrátka jsem byla úplně jiný člověk.*“ Respondentka č. 3, která se hodnotila také, jako

stydlivá uznala, že jí TŠKS napomohla se „otřkat“. Nabyté sebevědomí a absence slovních ataků respondentku č. 4 velmi přitahovaly. Svě sympatie vůči společnosti prohlubovala zkušenost se světskými lidmi, kteří se k respondentce projevovali kriticky. TŠKS navštěvuje s oblibou a hodnotí ji jako dobrou.

Členové v TŠKS oceňují přístup starších, kteří hodnotí připravované projevy členů a jejich samostatnou práci. Při hodnocení projevů se pochválí snaha svědka a uvedou se všechna pozitiva před zúčastněnými členy; nedostatky jsou prokonzultovány s jednotlivci mezi „čtyřma očima“. V případě řádného vykonání úkolu je hodnocenému do učebnice zaznačeno, že daný úkol splnil. Svědkové si průběžně procvičují zadávanou látku a na shromážděních probíhají opakování. Témata a otázky jsou všem známé. Opakování neprobíhá formou testu či bodování ze strany starších, nýbrž slouží jako zpětná vazba o znalostech pro samotné členy.

Členové při své práci reflektují proměny společnosti, kterým přizpůsobují podoby komunikace. Proto také mění i způsob přípravy svědků Jehovových na práci s lidmi prostřednictvím TŠKS.

6.1.1.5 kérygmatická doporučení

Ke kategorii byly vybrány kódy:

svoboda, neporozumění, proč nestudovat, předpoklad studia, nejednoznačnost, omezení moci, předsudky, střet názorů, odklon, přístup ke vzdělání, Armagedon.

Z dostupných zdrojů a veřejných projevů vedoucích sborů a členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi je patrný jednoznačný postoj vedení Společnosti k vysokoškolskému studiu. Tuto skutečnost dokládají i rozhovory s respondenty, byť se tito pokoušejí ve svých projevech stanoviska společnosti logicky vysvětlovat a omlouvat.

Z rozhovorů vyplynulo, že respondenti se cítí být ovlivňováni ve vztahu ke studiu. Uvedli také, že je jim dáván prostor pro svobodné rozhodnutí, zda se budou vzdělávat a budou pokračovat v dalším studiu, respektive ve vysokoškolském studiu. Respondenti velmi často zdůrazňovali možnost svobodné volby, svobodného rozhodování ať už ve vztahu ke vzdělávání se nebo ve vztahu k účasti na TŠKS či kouření cigaret a jiných činnostech.

Uvádí však, že se setkávají s vyhraněnými názory členů na vzdělávání se a dochází i k názorovým střetům se členy, kteří se věnují studiu. Respondentka č. 1 pozoruje u členů s nižším vzděláním a vyšším věkem negativní stanoviska ke studiu na vysoké škole. Jako

hlavní argument členů zaujatých proti studiu respondentka zmiňuje následující: „... oni v tom vidí, že člověk, který jde na vysokou školu, se žene za penězma ... za kariérou a těmihle věcmi.“ Členové s takovými postoji dále jako důvody pro volbu nestudovat uvádějí strach z odklonu člověka od víry a bydlení na vysokoškolských kolejích přisuzují riziko úpadku morálky. Svědkové Jehovovi nemají striktně vymezeny zásady pro přístup ke vzdělání, pouze jen vymezené „mantinely“, ve kterých se mohou členové pohybovat. Zdali půjdou středem, tedy dokončí střední školu a budou se plně věnovat službě, nebo budou ve studiu pokračovat, závisí na svědomí každého člena.

Respondentka č. 3 v otázce vlivu Společnosti na svůj postoj ke vzdělání zmiňuje požadavky, které by měli mít studenti vysokých škol na paměti, a to že by se k sobě lidé měli chovat slušně a ohleduplně a nemyslet pouze na sebe a na svoji kariéru, ale především na druhé lidi. „A co se týče ještě toho vzdělání, tak mě to ovlivnilo asi v tom, že nechci za každou cenu být nejlepší, že nechci celý život věnovat jenom vzdělání.“ Tyto postoje jsou upevňovány četbou Bible a literatury svědků Jehovových. Respondentka č. 3 dále vysvětluje, že mezi svědky se otázky týkající vzdělání či vzdělanosti vůbec neřeší. „Všichni jsou si rovni“. V závěru rozhovoru ovšem doplňuje informace o doporučeních v publikacích svědků a dokládá, že vedení Společnosti radí svým členům, aby po střední škole nestudovali, ale našli si práci, která jim umožní věnovat se službě jakožto hlavní prioritě. „A já si myslím, že to doporučení je právě proto, že když jde člověk na tu výšku, tak třeba často musí bydlet v jiném městě, v jiné společnosti a může ho to odtáhnout od té služby, od té pravdy.“ Dle respondentky č. 1 a 3 lze strachu z negativního vlivu vysokoškolského studia na víru členů předejít, pokud budou vysokou školu navštěvovat jen vyrovnaní členové, kteří jsou neochvějně přesvědčeni o své víře.

Respondentka č. 4 nevidí žádný rozdíl mezi absolventy učňovských oborů a vysokoškolsky vzdělanými osobami. Ve sboru se hodnotí jen vědomosti týkající se nauky svědků Jehovových.

Respondentky č. 1 a 3 v rozhovorech upozorňovaly i na nepochopení doporučení vedení Společnosti, které většinová společnost považuje za příkaz a utváří si o Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi mylný obraz. „Nemohou nikomu přikázat, jak to má dělat“, vysvětluje respondentka č. 3 a zdůrazňuje prvek svobody každého člena.

Doporučení, týkající se nadbytečnosti vzdělávání se, je posilováno neustálým zdůrazňováním blížícího se konce světa, Armagedonu. Tento prvek v rozhovoru zmiňovala především respondentka č. 4.

Všichni respondenti jednoznačně uvedli, že na prvním místě v jejich životě je služba Bohu, nikoli vzdělání.

6.1.2 Výsledky analýzy audiozáznamu a videozáznamu

Následující část obsahuje výsledky z analýzy audiozáznamu a videozáznamu představitelů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, které jsou členěny do pěti oblastí, dle vytvořených kapitol. Podobně jako rozhovory je interpretace výsledků analýzy doplněna o přímé citace z rozhovorů.

6.1.2.1 hodnota

Ke kategorii hodnota se vztahují níže uvedené kódy:

dilema, apel na svědomí, apel na rozvahu, rozvaha, vážnost dilematu, uspořádání hodnot, důraz na priority, frekvence studia Bible

Zda jít na vysokou školu, to je ústřední téma proslovu člena Vedoucího sboru Lösche. Že se jedná o téma nadmíru důležité, dokazuje i naléhavost, se kterou je svědkům proslov prezentován. Za stejně aktuální považuje i otázku studium na vysoké škole člen pražské rodiny betel Zbyňka Bucifal.

Lösch se ve svém projevu odvolává na moudrost a sílu víry členů, kteří by měli pečlivě zvážit možnost nástupu na vysokou školu. Rozhodnutí jít na vysokou školu dává do kontextu blížícího se Armagedonu. Z proslovu vyplývá, že nedostatek víry a netečnost vůči očekávanému konci světa členové vyjadřují právě nástupem na vysokou školu nebo studiem na vysoké škole. Ve spojitosti s rozhodováním, zda jít či nejít na vysokou školu, oba přenášející kladou důraz na pečlivé zvážení rozhodnutí. Využívají spojení „*musíme dobře zvážovat*“, „*je dobré si uvědomit*“, „*být velmi opatrní*“, čímž studiu na vysoké škole přisuzují konotace. Zároveň Bucifal uznává, že toto rozhodování není snadné. Ve druhém projevu členové získávají přímo rady, co dělat, jaké chování je vhodné. Lösch doporučuje růst v poznání Jehovy, přičemž čas strávený získáním vyššího vzdělání je považován za ztrátu času.

Řečníci ve svém projevu zdůrazňují postavení Jehovy, ten je v prosloveh popisován jako osvoboditel, kterého je třeba si vážit a ctít, konat jeho vůli. Členové se mohou svobodně rozhodnout, avšak jak upozorňuje Lösch: „*Budeš za to zodpovědný Jehovovi*“. Přitom předepisuje uspořádání hodnot, jež by mělo být členům vlastní. Světská kariéra nemá dle Lösche zaujímat místo před vírou. Staví víru v žebříčku hodnot na přední pozici a vyzývá členy, aby „... *zájmy království dávali na první místo*“.

6.1.2.2 *suficientní vzdělání*

První kategorie zařazuje následující kódy:

přednosti vzdělání, vzdělání bez VŠ, stupeň vzdělání, nezbytné vzdělání, dosažené vzdělání, výhody SŠ, vzdělání členů, užitečnost vzdělání, požadavky

O přednostech vzdělání, zejména základního vzdělání, hovoří především člen rodiny betel Zbyněk Bucifal a další členové sborů v Praze. Dokládá, že je třeba získat základní vzdělání a považuje základní vzdělání za nutnost. Zmiňován je i všeobecný přehled a dokonce i logické myšlení. Podobně jako respondenti z rozhovorů Bucifal uznává i středoškolské vzdělání jako nezbytnost pro uplatnění se na trhu práce.

Jako důkaz pro potvrzení vlastních slov se přednášející odkazuje na vzdělání členky svědků Jehovových, která se rozhodla nepokračovat ve vzdělávání se na vysoké škole. Takovéto rozhodnutí je prezentováno jako správné, ba dokonce jako moudré neboť se členka může lépe vzdělávat v nauce, kterou nabízí Jehova. Výběr studia tak byl předurčen dle požadavků, které služba pro Společnost ukládá svým členům. Dotazovaná členka říká: „*Tak jsem si vybrala odbornou školu bankovníctví, která netrvala příliš dlouho a která mi umožnila se finančně podpořit nebo podporovat v průkopnické službě.*“

Z proslovu také vyplynula podpora vzdělávání se v cizích jazycích, jakožto předpokladu pro misijní práci v různých částech světa.

6.1.2.3 *vysokoškolská studia*

Uvedená kategorie zahrnuje následující kódy:

důraz na VŠ, požadavky na VŠ, zvládnutí studia, světské vzdělání, přístup, důvody vzdělání, chování vzdělaných, argumenty proti VŠ, tlak na absolventa, stádium studia, rizika VŠ

Proslovy, jež byly analyzovány, se svým obsahem věnovaly především zdůraznění postoje vedení Společnosti k vysokoškolskému studiu. Oba představitelé, jakožto sdělovatelé po-

stojů vedení Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, vyjádřili negativní postoje k vysokoškolskému studiu, jakožto nadstandardnímu vzdělání.

Mezi hlavní argumenty proč nestudovat, zaznívaly obavy z odklonění se od nauky Společnosti a upřednostnění studia světského. Proti studiu na vysoké škole byly zdůrazňovány požadavky, které škola na studenty klade, jako velmi těžko splnitelné až ohrožující. Zmiňované požadavky zahrnovaly peníze rodičů, tlak ze strany kolegů, náročnost, čas věnovaný studiu, absence volného času na relaxaci a zejména na vykonávání služby pro Společnost.

Stěžejní argumenty proti vysokoškolskému vzdělání upozorňovaly na možnost morálního úpadku v důsledku kontaktu nejen s kolegy či jinými studenty na vysokoškolských kolejích, ale i s vysokoškolskými učiteli. Bucifal přímo říká: *„A také často uslyšíš od vyučujících názory v rozporu s Jehovovým vyučováním předkládané jako nezpochybnitelná pravda.“* Za cíl studentů vysokých škol považuje *„oslavu sebe sama“*, jež dokládá větou: *„A ve volném čase užít si pod heslem „mladý jsem jen jednou“, alkohol, večírky, nemravnost na vysokoškolských kolejích“.* Dále uvádí: *„Kolik vzdělaných lidí a velmi vzdělaných lidí je závislých na drogách, žije nemravně, opouští rodinu, nemá čas na své děti, to přece nechceme.“* Členové jsou také od studia odrazováni v souvislosti s možným tlakem ze strany kolegů z pracovního kolektivu, kteří budou od absolventa vyžadovat angažovanost v práci na úkor rodiny a služby.

V průběhu proslovů jsou také vyvracena očekávání od vysoké školy, jako například předpoklad vysokého výdělku, očekávaná jistota plynoucí ze stabilního zaměstnání, respekt ze strany společnosti.

Z proslovů jasně vyplynula ostrá hranice mezi vzděláním získaným prostřednictvím nauky Společnosti a světským vzděláním, zejména vysokoškolským. Oba přednášející předpokládali odklon svědků od nauky, a tím i od Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi případě, že se budou členové Společnosti věnovat vysokoškolskému studiu. Člen Vedoucího sboru Lösche sice deklaroval, že respektuje svobodu jednotlivých svědků Jehovových, nicméně zdůraznil, že věrný a rozvážný otrok, tedy vedení Organizace, preferuje vysokoškolské studium nezačínat, v případě v něm nepokračovat, přičemž řečník ocenil ty členy Společnosti, kteří již studia zanechali nebo to učiní do budoucna v důsledku slyšené nauky.

Odklon od nauky Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi jako možné riziko dokazoval i řečník Bucifal, který se ve svém projevu odkazoval na výpovědi členů, co měli vysokoškolské vzdělání, a uznali, že jim takové studium nepřineslo žádný duchovní rozvoj, naopak zmiňovali výhody Jehovova vzdělání, mezi něž patřila spolehlivost nauky, jež nemusí být revidována, jak je tomu u světských poznatků, a vede vždy k dobrým výsledkům.

6.1.2.4 *Jehovovo vzdělání*

Kódy, vztahující se ke kategorii Jehovovo vzdělání jsou:

odkaz na autoritu, odkaz na členy, publikace, vzdělání autority, prvek výlučnosti, časové omezení, absence Jehovova vzdělání, přednosti Jehovova vzdělání, vztah k autoritě, nápodoba autority, činnost organizace

Řečníci svá tvrzení často prokládali citáty z Bible a své argumenty dokládali výroky autorit vytrženými z kontextu. Za největší autority byli v proslovu v souvislosti se vzděláním nejčastěji uváděni Jehova a Ježíš Kristus.

Od členů Společnosti, jakožto následovníků Krista, je očekáváno, že budou usilovat o stejné vzdělání, jaké měla autorita, v tomto případě Ježíš Kristus, to znamená vzdělání základní, bez vysoké školy, ale vzdělání od Boha, aby mohl cíleně „*kvalitně vyučovat a sloužit v Jehovově pověření*“. Podobně jako Ježíš Kristus by měli i lidé využívat vzdělání „*pro boží slávu*“, nikoli pro svoji slávu. Vzdělání by podle Bucifala nemělo sloužit k získání prestižního zaměstnání, resp. k očekávání zaměstnání, u něž se předpokládá vyšší výdělek, ale k oslavě Boha. K tomu však neslouží světské vzdělání, nýbrž Jehovovo vzdělání.

Podobně, jako rozlišovali představitelé mezi vzděláním světským a vzděláním od Jehovy, určovali i předěly mezi přístupem členů ke vzdělání před Pravdou a po získání Pravdy. Tedy obdobím před a po vstupu do Společnosti.

O kladech Jehovova vzdělání hovořili dotazovaní členové Společnosti v rámci Bucifalova proslovu, kteří studovali VŠ před vstupem do Společnosti. První dotazovaný hovořil o výhodách Jehovova vzdělání v porovnání s vysokoškolským vzděláním. Mezi hlavní přednosti Jehovova vzdělání dle člena Společnosti řadí spolehlivost nauky, neboť „*Jehovovo vzdělání nemusí být přezkoumáváno, revidováno jako je tomu mnohokrát u světských poznatků*“, vždy „*vede k dobrým výsledkům*“, „*působí na srdce*“ a činní „*člověka šťastným*“. Druhá dotazovaná členka Společnosti přínos Jehovova vzdělání spatřuje v možnosti pěstovat „*užitečné vlastnosti*“, které napomáhají udržet si dobré zaměstnání, popřípadě zlepšit

pracovní pozici. Třetí z dotazovaných získává od Jehovy jistotu, že je o ni postaráno, neboť Jehova ví, co potřebuje, a to také poskytuje. Zastává názor, že Jehovova organizace podporuje vzdělání. Pro tuto tezi dle jejich slov hovoří i pestrost témat publikací a časopisů, které Společnost vydává, čímž napomáhá k rozvoji v rozličných oblastech a umožňuje hovořit s lidmi o různých oborech. Jehovova organizace dále podporuje dobré vztahy s lidmi, učí členy, jak se chovat a rozšířená služba umožňuje vzdělávat se v cizích jazycích, „*poznávat sám sebe*“ a „*přemýšlet*“.

Lösch je ve svém projevu daleko ráznější a v souvislosti s poukázáním na člena, který vystudoval vysokou školu a stal se průkopníkem, hovoří spíše než o vystudování vysoké školy, o přežití vysoké školy, jako o zázraku a jednoznačně doporučuje vyvarovat se takovému studiu.

Není tedy třeba věnovat se studiu na vysoké škole, neboť ani Ježíš Kristus nestudoval vysokou školu, ale věnoval se službě pro Jehovu, vyučoval v jeho jménu. A tuto schopnost, vyučovat druhé lidi, napomáhat ostatním získat stejný vztah k Jehovovi, získat naději, nám umožňuje Jehovovo vzdělání. Svědkové Jehovovi dle těchto tvrzení jsou jedinými pravými následovníky Jehovy, nositeli pravdy a jako jediní účastníci božího díla napomáhají lidem „*dosáhnout trvalého štěstí*“. Bez Jehovova vzdělání by to nebylo možné.

6.1.2.5 kérygmatická doporučení

Předposlední kategorie zahrnuje tyto pojmy:

závazek vůči Společnosti, současná situace, vliv společnosti, sebestřednost, rizika, komunikace

Vzdělání, zejména pak vysokoškolské vzdělání, se představitelům Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi jeví jako příčina či možná příčina neplnění povinností členů ve vztahu ke Společnosti. Čas, který se očekává, že bude věnován službě, svědkové věnují studiu, učí se „*do noci, o víkendech*“ a na práci ve sboru jim nezbude čas.

Společnost nabízí svým členům celou škálu oblastí a činností, kde se mohou svědkové realizovat. Tyto oblasti se týkají zejména zvěstovatelské činnosti, práci pro sbor. Kvůli působení v zahraničí jsou členové podporováni ve studiu cizích jazyků, jež jim usnadňují misijní službu.

Doporučení, kterými by se měli svědkové řídit, byla z větší části zmíněna již v rámci předšlých kapitol. Vedení Společnosti, tak jak jej reprezentují řečníci, jednoznačně zaujímá

negativní postoj vůči vysokoškolskému vzdělání. Uváděné hrozby ve spojitosti s vysokoškolským vzděláním však nejsou relevantní a pouze generalizují nezodpovědný přístup některých studentů.

Současná situace je řečníkem Löschem prezentována ve vztahu s očekávaným koncem, Armagedonem. Uvědomělý svědek Jehovův by neměl ztrácet čas studiem, ale spíš zvážit možnost odchodu z vysoké školy. Důvodem, proč někteří členové studují, je dle Bucifala sebestřednost, potřeba oslavovat sám sebe, chválit sebe sama. Jak je zřejmé z proslovu řečníka Lösche, tito studující svědkové by měli školy opustit. V tomto ohledu apeluje na členy a využívá k tomu i tlak na svědomí. Říká: „*Odmítneš nebo ne. Získáš vysokoškolské vzdělání nebo ne. Budeš za to zodpovědný Jehovovi*“ Ačkoliv je v proslovu zmiňována svoboda každého člena za své rozhodnutí, je toto rozhodnutí, jež není v souladu s přáním vedení, konfrontováno s naukou Jehovy a jeho požadavky.

Proslovy obou přednášejících jsou pečlivě strukturovány, doprovázeny odkazy na Jehovu, výroky z Bible a jiné. Komunikace s posluchači je doprovázena řečnickými otázkami, na něž sugestivně představitelé odpovídají.

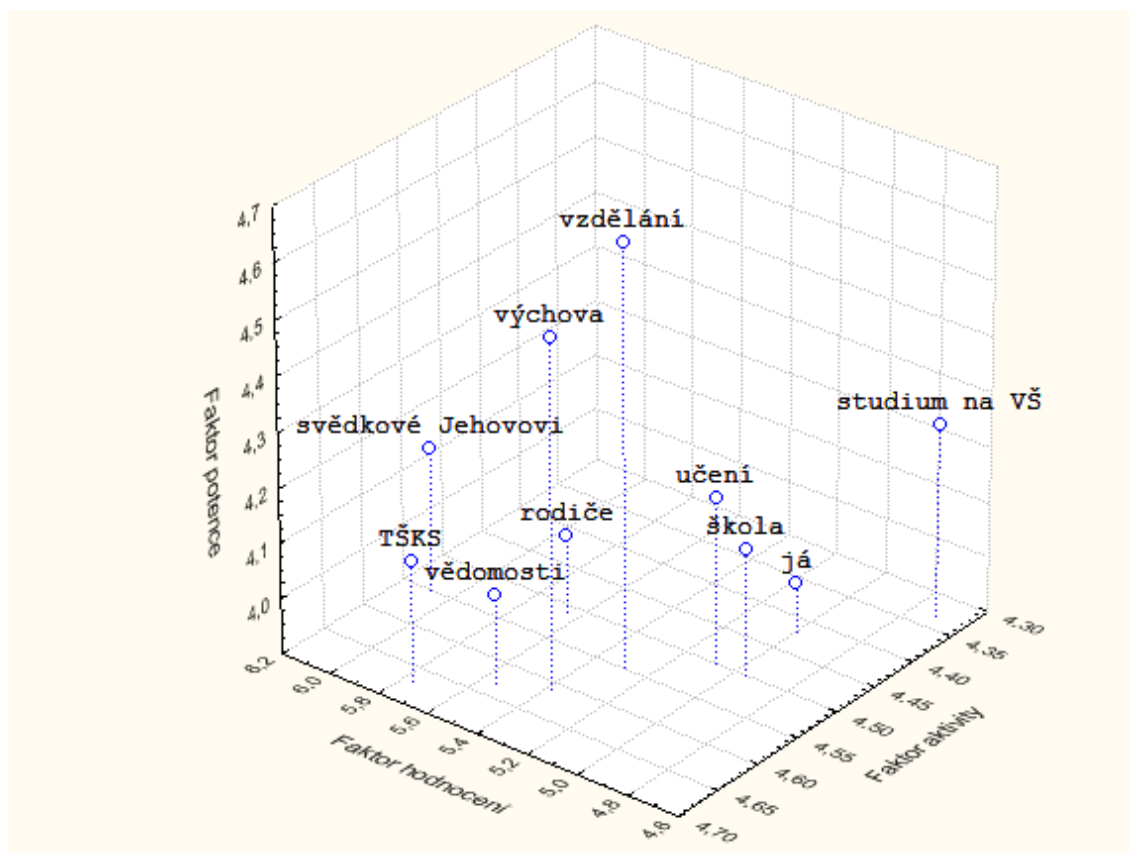
6.2 Výsledky analýzy kvantitativních dat

Tab. 2 Výpočty průměrných hodnot všech faktorů

pojmy	faktor hodnocení	faktor potence	faktor aktivity
škola	4,96	4,13	4,5
vzdělání	5,29	4,66	4,55
vědomosti	5,55	4,06	4,63
studium na VŠ	4,71	4,25	4,33
já	5	3,99	4,42
rodiče	5,65	4,04	4,51
výchova	5,39	4,53	4,61
svědkové Jehovovi	6,08	4,16	4,55
TŠKS	5,76	4,12	4,67
učení	5,08	4,2	4,5

Tabulka číslo 1 zobrazuje průměrné hodnoty faktoru hodnocení, potence a aktivity pro všechny pojmy, jež respondenti hodnotili. Pro lepší přehlednost jsou získané hodnoty uvedeny v následujícím trojrozměrném sémantickém poli.

Graf 1 Faktory hodnocených pojmů

Graf č. 1 zachycuje rozmístění hodnocených pojmů ve všech dimenzích (faktorech). Pojmy, jež se nacházejí blízko u sebe, se navzájem podobají významem. U faktoru hodnocení se nejbližší nacházejí pojmy TŠKS, rodiče, vědomosti, výchova a vzdělání. Výraznější posun lze zaznamenat u pojmů učení, já, škola a studium na VŠ. Jak znázorňuje sémantické pole, studium na VŠ je mezi svědky Jehovými hodnoceno nejhůře. U faktoru potence však pojmy vzdělání, výchova a studium na VŠ zaujímají přední pozice. Nejvyšší hodnoty ve vnímání pojmu vzhledem k pohybu a proměnlivosti získaly TŠKS, vědomosti a výchova.

Tab. 3 Výpočty průměrných hodnot faktoru hodnocení

pojmy	faktor hodnocení
svědkové Jehovovi	6,08
TŠKS	5,76
rodiče	5,65
vědomosti	5,55
výchova	5,39
vzdělání	5,29
učení	5,08
já	5
škola	4,96
studium na VŠ	4,71

V tabulce č. 2 lze přehledně vidět posloupnost významnosti pojmů, kterou svědkové Jehovovi uváděli. Nejvyšší hodnotou pro svědky Jehovovi je samotná Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a příslušnost k ní. Teokratické škole kazatelské služby jako pojmu, jenž se ke Společnosti vztahuje, svědkové přisuzovali vyšší hodnocení, a proto se umístila na druhém stupni. Ani rodiče jednotlivých členů nejsou tak vysoce hodnoceni jako pojem svědkové Jehovovi. Vzdelání zde zaujímá střední postavení. V této souvislosti však nebylo vzdělání posuzováno pouze jako vzdělání získané absolvováním studia ve škole, ale i jako vzdělání nabyté studiem nauky svědků Jehovových. Studium na VŠ získalo nejnižší hodnocení.

Tab. 4 Výpočty průměrných hodnot faktoru potence

pojmy	faktor potence
vzdělání	4,66
výchova	4,53
studium na VŠ	4,25
učení	4,2
svědkové Jehovovi	4,16
škola	4,13
TŠKS	4,12
vědomosti	4,06
rodiče	4,04
já	3,99

U faktoru potence, jenž udává sílu pojmu, respondenti hodnotili nejvýše pojmy vzdělání, výchova, studium na VŠ a učení. Neznamená to však, že by tyto pojmy měly pro respondenty takový význam. Velmi těsné hodnocení lze vidět u pojmů svědkové Jehovovi, škola a TŠKS. V síle vnímání tvoří tyto pojmy střed. Nevyvolávají u respondentů silné, ale ani slabé emoční prožitky.

Za velmi zajímavé lze považovat hodnocení sebe sama, tedy vlastní osobnost respondenta, jež zastupuje pojem já. Respondenti přisuzují na škále sami sobě nejnižší pozici.

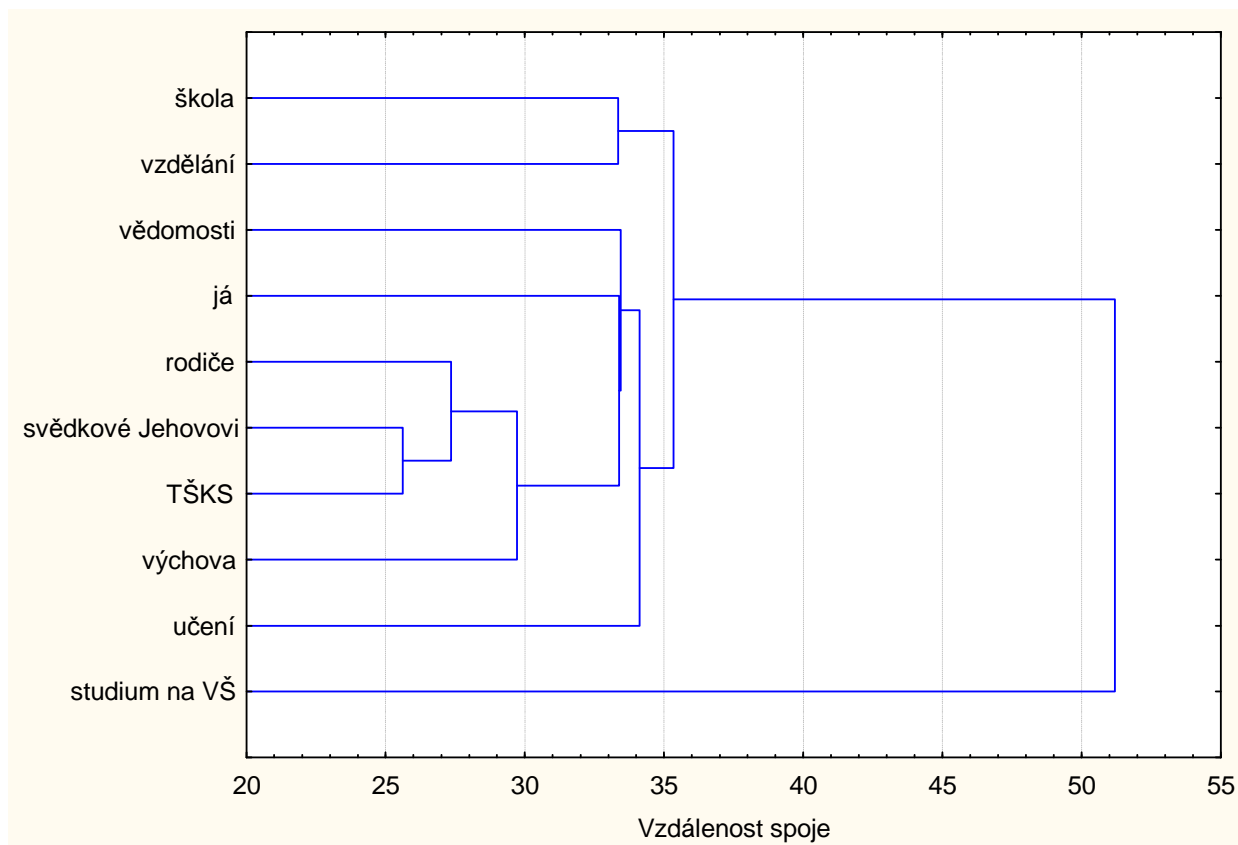
Tab. 5 Výpočty průměrných hodnot faktoru aktivity

pojmy	faktor aktivity
TŠKS	4,67
vědomosti	4,63
výchova	4,61
vzdělání	4,55
svědkové Jehovovi	4,55
rodiče	4,51
škola	4,5
učení	4,5
já	4,42
studium na VŠ	4,33

Ve vztahu k pohybu, dynamice, proměnlivosti v čase a změnám respondenti nejvýše hodnotili pojem Teokratická škola kazatelské služby. Toto hodnocení reflektuje četnost aktivit, které se během TŠKS uskutečňují. Podobné hodnoty dosahovaly i pojmy vědomosti a výchova. Pojmy vzdělání a svědkové Jehovovi respondenti vnímali ve vztahu k aktivitě shodně. Shodné hodnocení lze vidět i u pojmu škola, učení a rodiče, přičemž rozdíl ve vnímání pojmu rodiče tvořila jedna setina. Nejnižších hodnot nabývaly pojmy já a studium na VŠ, jako nejméně dynamické a proměnlivé.

Graf 2 Shluková analýza hodnocených pojmů faktoru hodnocení

Graf č. 2 zobrazuje skupiny pojmů, které vykazovaly podobnosti v hodnocení na úrovni dimenze hodnocení. Je patrné, že pojmy vytvářejí dva shluky, z nichž jeden tvoří pouze pojem studium na VŠ a druhý shluk zahrnuje zbylé pojmy. V rámci druhého shluku však vznikají další podskupiny vyznačující se užší souvislostí mezi pojmy.

Těsná souvislost je zjevná u pojmu svědkové Jehovovi a TŠKS. K ní se vztahuje pojem rodiče a následně i výchova. Na této úrovni podobnosti skupin se společně s uvedenou skupinou nachází pojmy vědomosti a já. O úroveň výše se nachází pojem učení. Shluk se tak vyčleňuje vůči shluku pojmů škola a vzdělání.

Tab. 6 Mediánový test hodnocení vzdělání vzhledem k věku

Závislá: Vzdělání	Mediánový test, celk. medián = 20,5000; Vzdělání (Tab. 6) Nezávislá (grupovací) proměnná : Věk Chi-Kvadr. = 6,485714 sv = 7 p = ,4843								
	2	3	4	5	6	7	8	9	Celkem
<= Medián: pozorov.	2,000000	5,00000	5,00000	6,00000	5,00000	1,00000	0,00000	2,00000	26,00000
očekáv.	2,500000	5,00000	5,00000	6,00000	3,50000	2,00000	1,00000	1,00000	
poz.-oč.	-0,500000	0,00000	0,00000	0,00000	1,50000	-1,00000	-1,00000	1,00000	
> Medián: pozorov.	3,000000	5,00000	5,00000	6,00000	2,00000	3,00000	2,00000	0,00000	26,00000
očekáv.	2,500000	5,00000	5,00000	6,00000	3,50000	2,00000	1,00000	1,00000	
poz.-oč.	0,500000	0,00000	0,00000	0,00000	-1,50000	1,00000	1,00000	1,00000	
Celkem: oček.	5,000000	10,00000	10,00000	12,00000	7,00000	4,00000	2,00000	2,00000	52,00000

Tab. 7 Postoj ke vzdělání vzhledem k věku

Závislá: Vzdělání	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; Vzdělání (Tab. 7) Nezávislá (grupovací) proměnná : Věk Kruskal-Wallisův test: $H(7, N=52) = 13,60526$ $p = ,0587$			
	Kód	Počet platných h	Součet pořadí	Prům. Pořadí
2	2	5	23,0000	4,60000
3	3	10	14,0000	1,40000
4	4	10	60,0000	6,00000
5	5	12	88,0000	4,00000
6	6	7	31,5000	8,78571
7	7	4	50,5000	7,62500
8	8	2	98,5000	9,25000
9	9	2	12,5000	6,25000

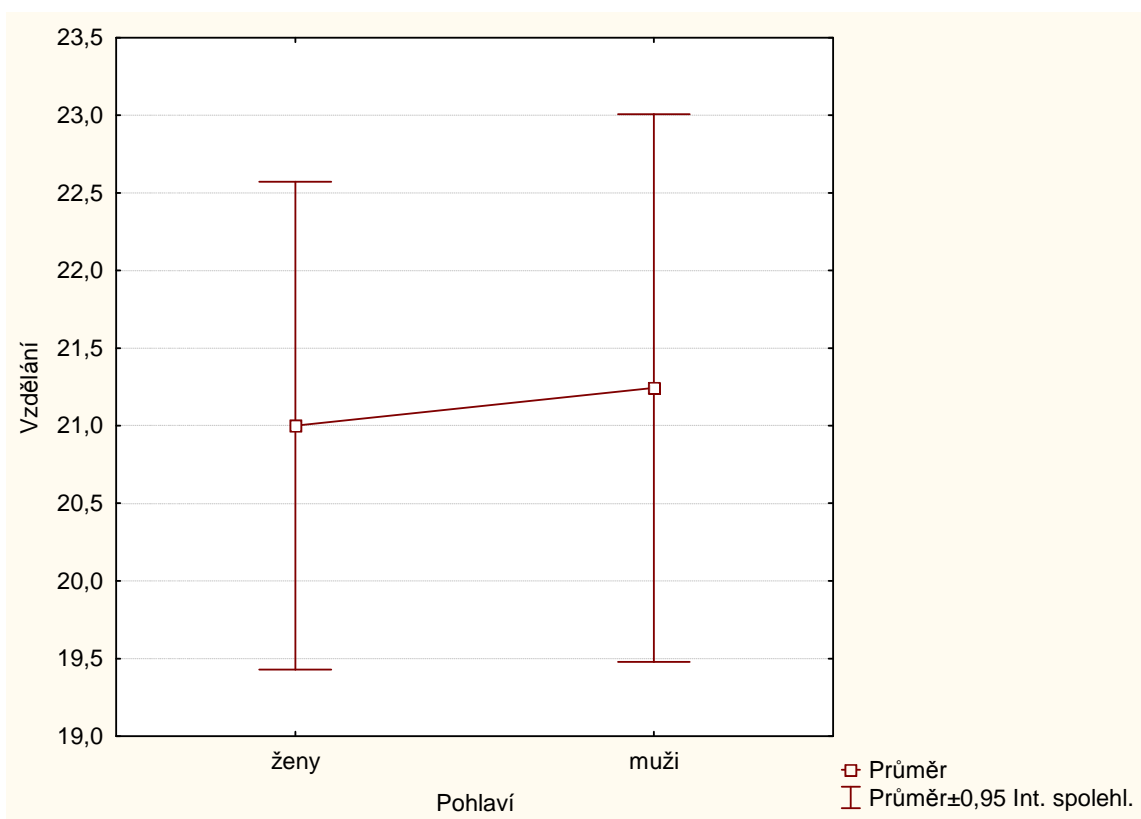
Při výpočtech týkajících se zjištění, zda se zvyšujícím se věkem členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi nepřisuzují členové vzdělání vyšší hodnotu, než členové s nižším věkem, nebyly zjištěny mezi skupinami respondentů z různých věkových kategorií statisticky významné rozdíly při hodnocení pojmu vzdělání, proto přijímáme nulovou hypotézu H_0 , která říká, že neexistují statisticky významné rozdíly v hodnocení pojmu vzdělání mezi členy Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi různých věkových kategorií a zamítáme alternativní hypotézu H_A , že existují statisticky významné rozdíly v hodnocení pojmu vzdělání mezi členy Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi různých věkových kategorií.

Tab. 8 Postoj ke vzdělání vzhledem k pohlaví

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (Tab. 8) Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$									
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2	2*1str. přesné p
Vzdělání	827,5000	603,5000	42,50000	5,266277	0,000000	5,276711	0,000000	20	33	0,000000

Tabulka zachycuje výsledky výpočtu provedeného v programu Statistica, kdy se zjišťovalo, zda existují statisticky významné rozdíly v postojích ke vzdělání vzhledem k pohlaví. Zvýrazněný řádek ukazuje, že byly vypočítány statisticky významné rozdíly v postojích ke vzdělání dle pohlaví respondentů.

Graf 3 Postoje ke vzdělání vzhledem k pohlaví

Graf číslo 3 znázorňuje průměrné hodnoty faktoru hodnocení u pojmu vzdělání podle příslušnosti respondenta do skupiny ženy a muži. Ženy při svém hodnocení dosáhly průměru 21 a muži 21,24. I tento na první pohled zanedbatelná rozdíl dokládá, že muži hodnotí vzdělání lépe, než je tomu u žen. Vzhledem ke zvolené hladině významnosti 0,05 byla vy-

počítaná hodnota menší, proto zamítáme nulovou hypotézu $2H_0$, že muži na rozdíl od žen v Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi nepřisuzují vyšší hodnotu pojmů vzdělání a přijímáme alternativní hypotézu $2H_A$, že muži na rozdíl od žen v Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi přisuzují vyšší hodnotu pojmu vzdělání.

Tab. 9 Mediánový test hodnocení vzdělání vzhledem k délce členství

Závislá: Vzdělání	Mediánový test, celk. medián = 20,0000; Vzdělání (Tab. 9) Nezávislá (grupovací) proměnná : Délka členství Chi-Kvadr. = ,4107215 sv = 4 p = ,9816					
	1	2	3	4	5	Celkem
<= Medián: pozorov.	12,00000	9,00000	2,000000	3,000000	1,000000	27,00000
očekáv.	11,71698	9,67925	1,528302	3,056604	1,018868	
poz.-oč.	0,28302	-0,67925	0,471698	-0,056604	-0,018868	
> Medián: pozorov.	11,00000	10,00000	1,000000	3,000000	1,000000	26,00000
očekáv.	11,28302	9,32075	1,471698	2,943396	0,981132	
poz.-oč.	-0,28302	0,67925	-0,471698	0,056604	0,018868	
Celkem: oček.	23,00000	19,00000	3,000000	6,000000	2,000000	53,00000

Tab. 10 Postoj ke vzdělání vzhledem k délce členství

Závislá: Vzdělání	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; Vzdělání (Tab. 10) Nezávislá (grupovací) proměnná : Délka členství Kruskal-Wallisův test: $H(4, N=53) = 1,252801$ p = ,8693		
	Kód	Počet platných	Součet pořadí
1	1	23	570,5000
2	2	19	533,5000
3	3	3	79,5000
4	4	6	178,0000
5	5	2	69,5000

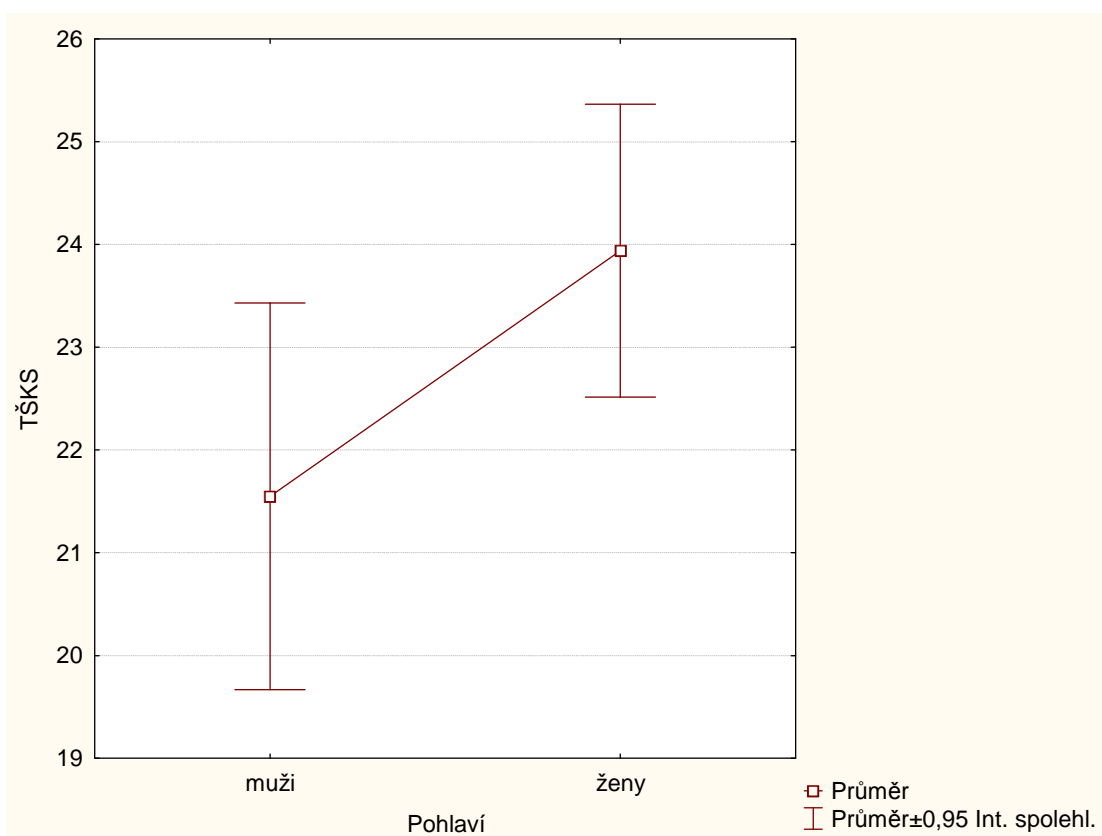
V pořadí třetí hypotéza se dle vypočítaných výsledků taktéž nepotvrdila, proto přijímáme nulovou hypotézu $3H_0$, že neexistují statisticky významné rozdíly mezi délkou členství Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a jejich postojem ke vzdělání a odmítáme $3H_A$, která tvrdí, že existují statisticky významné rozdíly mezi délkou členství Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a jejich postojem ke vzdělání.

Tab. 11 Postoj k TŠKS vzhledem k pohlaví

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (Tab.11) Dle proměn. Prom2 Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$									
	Sčt poř. skup. 1	Sčt poř. skup. 2	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. skup. 1	N platn. skup. 2	2*1str. přesné p
Prom1	422,0000	1009,000	212,0000	-2,15605	0,031080	-2,16859	0,030114	20	33	0,030182

Při podrobném zkoumání vztahů mezi jednotlivými pojmy a stanovenými kritérii byly zjištěny zajímavé skutečnosti ve vztahu k pojmu Teokratická škola kazatelské služby. Zvýrazněné buňky tabulky dokládají statisticky významné rozdíly v hodnocení pojmu TŠKS vzhledem k pohlaví členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi. Podrobněji vztah dokresluje graf číslo 4.

Graf 4 Postoje k TŠKS vzhledem k pohlaví

Z grafu je patrné, že ženy při hodnocení pojmu TŠKS uvádějí vyšší hodnoty u faktoru hodnocení na rozdíl od mužů. Průměrná hodnota pojmu TŠKS u žen byla 23,9 a u mužů 21,55. Tento rozdíl je možné chápat jako důsledek rozdílné náplně TŠKS pro ženy a pro muže.

6.3 Analýza nauky Společnosti a postojů svědků Jehovových

Studiem literatury Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi vydávané mezi lety 1980 až 2009 bylo zjištěno, že Organizace podporuje u svých členů základní a střední vzdělání, zejména s ohledem na budoucí povolání členů Společnosti.

6.3.1 Základní a střední vzdělání

Mezi jinými dovednostmi je akcentována schopnost čtení, která je dávana do úzké souvislosti s potřebou této dovednosti pro studium Bible, potažmo náboženské literatury. Zde je možné konstatovat, že mezi lety 1980 až 2009 nedošlo na stránkách Strážné věže či jiných publikací vydávaných Společností Strážná věž k zásadním posunům v hodnocení prospěšnosti a důležitosti základního a středního vzdělání. Z rozhovorů, které byly součástí výzkumu popsaného v empirické části práce, vysvítá, že svědkové Jehovovi jsou takřka v naprosté shodě s učením, jež je jim podáváno v publikacích Společnosti. Není možné se vyjádřit k otázce, zda tyto postoje k základnímu a střednímu vzdělání měli členové společnosti před vstupem nebo jejich postoje byly formovány až pozdější socializací v rámci Organizace. V průběhu rozhovorů autorka narážela na jisté pojmové nejednoznačnosti, zejména s ohledem na pojem základní vzdělání, kterému byly části respondentů přisuzovány náboženské konotace. Tato skutečnost vedla k nutnosti ozřejmit si mezi respondentem a výzkumníkem, že otázky směřují k základnímu vzdělání ve smyslu školského vzdělání, nikoli vzdělání biblickému či obecně náboženskému. Z rozhovorů bylo zjištěno, že svědkové Jehovovi nepodceňují otázku školního vzdělání svých dětí, proto svědčí zejména podpora kontaktu mezi rodiči a školským zařízením vzdělávajícím jejich děti. Pokud v literatuře Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi narážíme na pojem vzdělání, takřka bezesbytku jde vždy o vzdělání základní nebo středoškolské. Z literatury též vyplývá, že základní a střední vzdělání je hodnoceno kladně a v jeho získání je spatřován pozitivní přínos pro jednotlivé věřící i celou Organizaci. Tato skutečnosti je podepřena rovněž zjištěním vyplývajícím z analyzovaných proslavů.

6.3.2 Vysokoškolské vzdělání

Jak bylo uvedeno výše, pojem vzdělání je v kontextu učení Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi vždy spojován buď s významem náboženským, tj. náboženským vzděláním v oblasti biblické či obecně náboženské nebo s profánním školním vzděláním v rozsahu základní až střední školy. Zpravidla nikdy není pojem vzdělání zastřešujícím označení pro

všechny stupně školského vzdělání, tj. základní, střední a vysokoškolské. Pokud se v nauce Společnosti hovoří o vysokoškolském vzdělání, jsou tyto texty prodchnuty jistou ambivalencí. Tento dvojnásobný postoj k vysokoškolskému vzdělání pramení z uvědomění, že vysokoškolské vzdělání často vede k samostatnému a kritickému přemýšlení, přináší s sebou schopnost hlubší analýzy skutečností, což v důsledku může vést ke konfrontaci s dogmatickými obsahy nauky Společnosti. Rodiče a členové Organizace vůbec jsou nabádáni, aby zvážili možná rizika, která studium na vysoké škole přináší. Je pravdou, že na stránkách publikací Strážné věže nenacházíme explicitní odsouzení vysokoškolského vzdělání, nicméně jsou členové spíše nabádáni, aby upřednostnili službu Jehovovi a Organizaci před náročným a zdlouhavým vysokoškolským studiem.

Jako typický svědek Jehovův je představován jednotlivec, který absolvoval základní školu, následně se vyučil nebo vystudoval střední školu, případně si vzdělání doplnil formou nějakého specializačního kurzu. Kladně hodnoceni jsou ti, co dosáhli vysokoškolského vzdělání, nicméně vzdali se výkonu povolání, ke kterému je kvalifikovalo, aby byli více k dispozici kazatelské službě.

V analyzovaném proslovu Zbyňka Bucifala je pozoruhodný příběh manželů, z nichž oba dva získali vysokoškolské tituly, avšak manželka raději volila práci uklízečky, která jí umožňovala vyšší nasazení pro sbor a rodinu. Až bizarně působí příklady „hodné následování“ uveřejňované v tiskovinách Společnosti jako například situace studenta vysoké školy, který po seznámení s naukou a riziky odvíjejícími se od terciárního vzdělávání, raději opustí vysokoškolská studia.

Na místě je třeba uvést, že obsah tiskovin Společnosti není tak rigidně vyhraněný proti vysokoškolskému studiu, jako je tomu u obsahu obou analyzovaných proslovů. K důvodům proč je tomu tak je možné se vyjádřit pouze v rovině spekulace, a sice že tiskoviny se mohou dostat do rukou širší veřejnosti, kdežto proslovy jsou směřovány jen a pouze vůči členům Společnosti.

Z rozhovorů je zřejmé, že samotní členové Společnosti nejsou v odsudku vysokoškolského studia zcela jednotní a konformní s předkládanou naukou, ačkoliv vzhledem k hodnoceným pojmům předložených v sémantickém diferenciatu získává pojem studium na VŠ škole nejnižší hodnocení. Nejlépe je pak hodnocen pojem svědkové Jehovovi. Shlukovou analýzou bylo zjištěno, že všechny jiné pojmy, s výjimkou pojmu studium na VŠ

vytvářejí jeden shluk sestávající z menších „podshluků“, přičemž pojem studium na VŠ se nachází zcela mimo většinový shluk.

Z výše popsaného vyplývá, že základní a střední vzdělání je hodnoceno bezezbytku kladně, oproti tomu studium na vysoké škole je vnímáno jako rizikové, není Společností doporučováno a co víc, je spíše demonizováno. Samotní členové Společnosti, pokud jde o základní a střední vzdělání, jsou zcela konformní s naukou Společnosti. Podobně je tomu i v otázce vysokoškolských studií, nicméně, jak ukázaly rozhovory, nejsou běžní věřící tak jednoznačně proti vysokoškolskému vzdělání; jednoznačně kladné hodnocení však terciární vzdělání u svědků Jehovových ani tak nezískává.

7 SHRNUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI

Prostřednictvím analýzy polostrukturovaných rozhovorů bylo zjištěno, jaké jsou postoje členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi ke vzdělání. Z rozhovorů vyplynulo, že svědkové Jehovovi vnímají základní a střední vzdělání jako nezbytnou nutnost. Přínos tohoto studia často posuzují z hlediska zisku pro Společnost. Při hodnocení vysokoškolského vzdělání však dotazovaní nebyli tak jednotní. Takovéto studium bylo vnímáno spíše jako nadstandard a bylo chápáno coby překážka v práci pro Společnost.

Při zjišťování postojů svědků Jehovových ke vzdělání v souvislosti s pohlavím, věkem a nejvyšším dosaženým vzděláním bylo shledáno, že muži jakožto členové Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi přikládají vzdělání vyšší hodnotu na rozdíl od žen. Neprokázal se však žádný statisticky významný rozdíl při hodnocení vzdělání ve vztahu k výše uvedeným proměnným. Podrobné zkoumání ukázalo na rozdílné postoje mužů a žen ve spojitosti s pojmem TŠKS. V tomto případě přisuzovaly ženy vyšší hodnoty pojmu TŠKS. Je možné, že toto rozdílné hodnocení se odvíjí od rozdílné obsahové náplně činností mužů a žen v rámci TŠKS. Z grafu průměrných hodnot u faktoru hodnocení, potence a aktivity je zřejmé, že svědkové Jehovovi přisuzují pojmu vzdělání průměrné hodnoty; naproti tomu studiu na VŠ přisuzují hodnoty nejnižší. Na grafu shlukové analýzy je patrné, že pojmy Škola, Vzdělání, Vědomosti, Já, Rodiče, Výchova, Svědkové Jehovovi, Teokratická škola kazatelské služby, Učení tvoří jeden shluk, naproti tomu pojem Studium na VŠ stojí osamocně.

Z komparace nauky Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a výsledků empirického zkoumání se podává, že postoje členů Společnosti jsou v podstatě konformní s neměnicí se naukou Společnosti, jak je předkládána v literatuře společnosti Strážná věž mezi lety 1980 až 2009. Pokud jde o otázku vysokoškolského vzdělání a studia na vysoké škole, jsou členové Společnosti ve svém hodnocení umírněnější, než je tomu u představitelů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, kteří ve svých proslovech ostře vystupují proti vysokoškolskému studiu. Vysokoškolské studium je prezentováno v souvislosti se všemi možnými negativy, jež mohou zasáhnout do života věřícího a zároveň je dáváno rovnítko mezi vysokoškolským studiem a zhýralý život spočívající v nemravnostech, zanedbávání náboženských povinností, holdování alkoholu a drogám a jinými nežádoucími jevy.

ZÁVĚR

Téma „svědkové Jehovovi“ je velmi široké a lze na něj pohlížet z mnoha úhlů, o čemž se můžeme přesvědčit z poměrně obsáhlé plejády monografických a kvalifikačních prací na dané téma. Ve vztahu k postojům samotných členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi ke vzdělání však narážíme na oblast takřka upozaděnou, jako by nebylo třeba se tímto významným prvkem, jenž má nesporný vliv na proces denominalizace, zabývat.

Postoje členů Společnosti ke vzdělání se vzhledem k jednotlivým stupňům vzdělání liší. Z výzkumu vyplynulo, že svědkové Jehovovi se shodují v postojích ke vzdělání s učením společnosti Strážná věž, a to především ke vzdělání základnímu a středoškolskému. Z rozhovorů se členy Společnosti bylo zjištěno, že svědkové Jehovovi sice zastávají ambivalentní postoje k vysokoškolskému vzdělání, veskrze však bylo vysokoškolské vzdělání hodnoceno jako potřebné, byť představovalo jistý nadstandard. Výsledky kvantitativního výzkumu doložily, že svědkové Jehovovi přisuzují studiu na VŠ, vzhledem k hodnoceným pojmům, nejnižší hodnoty, a tento pojem vyčleňují ze soustavy prvků, jež jsou významné.

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi získala od Ministerstva kultury ČR roku 1993 registraci jako náboženská společnost podle práva České republiky, přestože její učení vykazuje prvky ohrožující optimální rozvoj svých členů, a to zejména ve vztahu ke vzdělání, respektive k vysokoškolskému vzdělání. Tuto tezi potvrzují i zjištění empirické části diplomové práce, která dokládá, že členové Společnosti jsou v postojích ke vzdělání téměř konformní s léty se neměnicí naukou Strážné věže a přijímají za své i argumenty, které hovoří proti takovému vzdělání.

Postoje ke vzdělání Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a jejich členů jsou významným prvkem, který může ovlivnit proces denominalizace. Od osmdesátých let minulého století až do současnosti jsou postoje k vysokoškolskému vzdělání rigidně stabilní, což lze chápat jako jednu z příčin stagnace procesu denominalizace u Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.

Diplomová práce měla za cíl zjistit aktuální postoje členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, a to vzhledem k pohlaví, věku a dosaženému vzdělání a zároveň objasnit, zda se tyto postoje shodují se stanovisky ke vzdělání prezentované Společností. Věřím, že se podařilo na výše uvedené otázky nalézt odpovědi a přinést tak nové poznatky o této náboženské společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Armagedon - Katastrofální konec?. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 2005, 12/1, s. 3.
- [2] Armagedon - Radostný začátek. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 2005, 12/1. s. 4-7.
- [3] BARTOŠOVÁ, J. *Rozmluvy z Písem se Svědky Jehovovými*. Praha: Setkáváví, 1999.
- [4] *Co Bible doopravdy říká?*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 2005.
- [5] Co nám působí radost, když chodíme v ryzosti. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 2006, 5/15, s. 26-30.
- [6] *Co se s námi stane, když zemřeme?*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 2007.
- [7] Cvič se ve zbožné oddanosti jako svém cíli. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 1986, 4/1, s. 19-23.
- [8] *Český statistický úřad: Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky* [online]. Praha : 2003, 29.11. 2007 [cit. 2010-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/itisk/820040B8FE>>.
- [9] Dávejme pozor na své ,umění vyučovat‘. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 2008, 1/15, s. 8-12.
- [10] Jehova vždy odměňuje ty, kdo mu jsou věrně oddáni. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 2000, 9/1, s. 26-30.
- [11] *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN978-80-7195-289-3. Praha: Krystal OP, 2009. ISBN 978-80-87183-11-3.
- [12] FERFECKI, S. *Byl jsem Svědkem Jehovovým*. 1.vyd. Praha: Evangelická církev metodistická v Československu, 1990.
- [13] FERFECKI, S. *Strážná věž: peníze a náboženský podvod: Svědectví bývalého Svědky Jehovova*. Praha: Práh, 1997. ISBN 80-85809-76-1.
- [14] MALÝ, M., M. Změny v boží organizaci. *DINGIR: religionistický časopis o současné náboženské scéně*. září 2009, roč. 12, č. 3, s. 86-87.
- [15] Mám studovat dál, nebo ne?. *Probud'te se!*. 1994, 8/22, s. 4-6.

- [16] MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- [17] *Můžeš žít navždy v pozemském ráji*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 1990.
- [18] Naděje na vzkříšení – Co pro tebe znamená?. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 2005, 5/1, s. 18-22.
- [19] Náš poklad v hliněných nádobách. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 1999, 2/1, s. 14-19.
- [20] NOVOTNÝ, T. Otázky a odpovědi. *Dingir: religionistický časopis o současné náboženské scéně* [online]. 1998, 1, 1, [cit. 2010-10-31]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_16.html>. VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. 1.vyd. Praha: DINGIR, 1998. ISBN 80-902528-0-X.
- [21] Otázky čtenářů. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 2007, 5/1, s. 30-31.
- [22] *Otázky mladých lidí: praktické odpovědi*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 1991.
- [23] *Otázky mladých lidí: praktické odpovědi. 2. díl*. Brooklyn: New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 2008.
- [24] *Our Beliefs* [online]. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 2009 [cit. 2011-04-16]. Watchtower: Official Web Site of Jehovah's Witnesses. Dostupné z WWW: <<http://www.jw-media.org/aboutjw/article32.htm#holidays>>.
- [25] „*Pojď, buď mým následovníkem*“. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 2007.
- [26] Program teokratické školy na rok 2009. 2008, 10/08.
- [27] PRŮCHA, J, WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6.vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [28] *Překlad nového světa Svatých písem*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 1991.
- [29] REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi, nebo Bible?: Příručka křesťana pro biblické rozhovory se Svědky Jehovovými*. Praha: Fokus, 1990. ISBN 80-900093-3-6.
- [30] *Rozmluvy z Písem*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 1993.

- [31] *Svědkové Jehovovi – Hlasatelé Božího Království*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 1993.
- [32] ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. A KOL. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [33] *Tajemství rodinného štěstí*. 1. vyd. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 1996.
- [34] Věčně napodobujeme vzor, který dal Ježíš. *Strážná věž: Hlásající Jehovovo Království*. 2005, 1/1, s. 7-12.
- [35] VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. 1.vyd.Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.
- [36] VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. 1. vyd. Praha: Dingir, 1998.80-902528 0-X.
- [37] VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-21-6.
- [38] VOJTÍŠEK, Z. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. 1.vyd. Brno: L. Marek, 2005. ISBN 80-86263-69-X.
- [39] VOJTÍŠEK, Z. Růst, nebo krize?. *DINGIR: religionistický časopis o současné náboženské scéně*. září 2009, roč. 12, č. 3, s. 92-93.
- [40] VOJTÍŠEK, Z. Vývoj společenství Svědků Jehovových. *DINGIR: religionistický časopis o současné náboženské scéně*. září 2009, roč. 12, č. 3, s. 84-85.
- [41] Výchova podle biblických zásad přináší dobré ovoce. *Probud'te se!*. 2007, 8/07, s. 28. *Watchtower: Official Web Site of Jehovah's Witnesses* [online]. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., © 2011 [cit. 2011-03-27]. Dostupné z WWW:
<http://www.watchtower.org/e/statistics/worldwide_report.htm>.
- [42] *Zjevení vrcholí*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., 1991.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČSÚ	Český statistický úřad
NNH	Nová náboženská hnutí
NSSJ	Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
SJ	Svědkové Jehovovi
TŠKS	Teokratická škola kazatelské služby
VŠ	Vysoká škola

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Teoretická část

Tab.1 Počet členů církví podle dosaženého vzdělání	36
--	----

Empirická část

Tab. 1 Respondenti pro rozhovor	42
Tab. 2 Výpočty průměrných hodnot všech faktorů	61
Tab. 3 Výpočty průměrných hodnot faktoru hodnocení.....	63
Tab. 4 Výpočty průměrných hodnot faktoru potence	63
Tab. 5 Výpočty průměrných hodnot faktoru aktivity	64
Tab. 6 Mediánový test hodnocení vzdělání vzhledem k věku.....	66
Tab. 7 Postoj ke vzdělání vzhledem k věku.....	66
Tab. 8 Postoj ke vzdělání vzhledem k pohlaví	67
Tab. 9 Mediánový test hodnocení vzdělání vzhledem k délce členství.....	68
Tab. 10 Postoj ke vzdělání vzhledem k délce členství	68
Tab. 11 Postoj k TŠKS vzhledem k pohlaví.....	68

Empirická část

Graf 1 Faktory hodnocených pojmů	62
Graf 2 Shluková analýza hodnocených pojmů faktoru hodnocení	65
Graf 3 Postoje ke vzdělání vzhledem k pohlaví	67
Graf 4 Postoje k TŠKS vzhledem k pohlaví.....	69

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Polostrukturovaný rozhovor

Příloha P II: Sémantický diferenciál

PŘÍLOHA P I: POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

počet otázek: 23

předpokládaná délka: 40 - 60 minut

členění rozhovoru:

- 1) **úvodní otázky (2)**
- 2) hlavní otázky (8)
- 3) navazující otázky (11)
- 4) *ukončovací otázky (2)*

- 1) **Řekněte mi něco o svém životě.**
- 2) **Jak jste se stal svědkem Jehovovým?**
- 3) Vzpomenete si na dobu Vašich studií?
- 4) Chodil jste do školy rád, jak jste se učil?
- 5) Navštěvoval jste TŠKS, co Vám přinesla?
- 6) Co Vás napadne, když se řekne výchova?
- 7) Co soudíte o výchově na běžných školách?
- 8) Můžete mi něco říct o výchově Vašich rodičů?

- 9) Jste zaměstnán, jaké je Vaše povolání?
- 10) Máte nějaký volný čas?
- 11) Studujete v současné době nebo se vzděláváte?
- 12) Ovlivňuje Vaše členství u SJ Váš vztah ke vzdělání?
- 13) Co si myslíte o studiu na VŠ?
- 14) Myslíte si, že studenti/absolventi mají dobré vědomosti?
- 15) Co pro Vás znamená vzdělání?
- 16) Jaká je podle Vás výchova SJ?

- 17) Co byste dělal, kdybyste nebyl členem SJ?
- 18) Jak byste vyplnil volný čas?
- 19) Chtěl byste nebo plánujete získat vyšší vzdělání?
- 20) Máte/plánujete děti? Řekněte mi něco o jejich výchově?
- 21) Jaké chcete, aby bylo vzdělání Vašich dětí?
- 22) *Napadá Vás ještě něco?*
- 23) *Zapomněli jsme na něco nebo chtěl byste něco zdůraznit?*

PŘÍLOHA P II: SÉMANTICKÝ DIFERENCIÁL

Sémantický diferenciál

Dostává se Vám do rukou sémantický diferenciál Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně za účelem zjištění postojů ke vzdělání. Prosím Vás o vyplnění a zároveň Vás ujišťuji o anonymitě odpovědí. Na každém řádku zaškrtněte políčko, které se bude blížit Vašemu hodnocení výše uvedeného pojmu (Vzdělání, Škola, atd.)

Věk: ....

Pohlaví: muž / žena

Věk při vstupu do Společnosti: .....

Délka členství ve Společnosti: .....

Nejvyšší dosažené vzdělání: ZŠ, OU, SŠ, VOŠ, VŠ

V případě přerušení studia uveďte důvod:

.....
.....
.....
.....
.....

Škola

1. příjemný							nepříjemný
2. hranatý							kulatý
3. ošklivý							krásný
4. pasivní							aktivní
5. jemný							hrubý
6. rychlý							pomalý
7. dobrý							špatný
8. slabý							silný
9. tupý							ostrý
10. hluboký							mělký
11. tmavý							světlý
12. těžký							lehký

Vzdělání

1. kulatý							hranatý
2. nepříjemný							příjemný
3. aktivní							pasivní
4. krásný							ošklivý
5. hrubý							jemný
6. pomalý							rychlý
7. špatný							dobrý
8. silný							slabý
9. mělký							hluboký
10. ostrý							tupý
11. lehký							těžký
12. světlý							tmavý

Vědomosti

1. tupý							ostrý
2. ošklivý							krásný
3. aktivní							pasivní
4. příjemný							nepříjemný
5. jemný							hrubý
6. pomalý							rychlý
7. dobrý							špatný
8. slabý							silný
9. hranatý							kulatý
10. mělký							hluboký
11. světlý							tmavý
12. lehký							těžký

Studium na VŠ

1. tupý							ostrý
2. mělký							hluboký
3. pasivní							aktivní
4. slabý							silný
5. dobrý							špatný
6. rychlý							pomalý
7. jemný							hrubý
8. ošklivý							krásný
9. hranatý							kulatý
10. nepříjemný							příjemný
11. těžký							lehký
12. světlý							tmavý

Já

1. tupý							ostrý
2. ošklivý							krásný
3. aktivní							pasivní
4. příjemný							nepříjemný
5. jemný							hrubý
6. pomalý							rychlý
7. dobrý							špatný
8. slabý							silný
9. hranatý							kulatý
10. mělký							hluboký
11. světlý							tmavý
12. lehký							těžký

Rodiče

1. příjemný							nepříjemný
2. těžký							lehký
3. pasivní							aktivní
4. ošklivý							krásný
5. jemný							hrubý
6. rychlý							pomalý
7. dobrý							špatný
8. slabý							silný
9. tupý							ostrý
10. hluboký							mělký
11. hranatý							kulatý
12. tmavý							světlý

Výchova

1. kulatý							hranatý
2. nepříjemný							příjemný
3. aktivní							pasivní
4. krásný							ošklivý
5. hrubý							jemný
6. pomalý							rychlý
7. špatný							dobrá
8. silný							slabý
9. ostrý							tupý
10. mělký							hluboký
11. lehký							těžký
12. světlý							tmavý

Svědkové Jehovovi

1. ošklivý							krásný
2. tupý							ostrý
3. příjemný							nepříjemný
4. aktivní							pasivní
5. jemný							hrubý
6. pomalý							rychlý
7. dobrý							špatný
8. slabý							silný
9. hranatý							kulatý
10. mělký							hluboký
11. světlý							tmavý
12. lehký							těžký

Teokratická škola kazatelské služby

1. ostrý							tupý
2. lehký							těžký
3. aktivní							pasivní
4. ošklivý							krásný
5. hrubý							jemný
6. pomalý							rychlý
7. dobrý							špatný
8. světlý							tmavý
9. mělký							hluboký
10. nepříjemný							hluboký
11. kulatý							příjemný
12. silný							slabý

Učení

1. nepříjemný							příjemný
2. těžký							lehký
3. pasivní							aktivní
4. ošklivý							krásný
5. jemný							hrubý
6. pomalý							rychlý
7. světlý							tmavý
8. slabý							silný
9. tupý							ostrý
10. hluboký							mělký
11. hranatý							kulatý
12. dobrý							špatný

Děkuji Vám za vyplnění sémantického diferenciálu a přeji Vám pěkný den.